

KLP

Kvartalsrapport

KLP KONSERN
2. KVARTAL 2018

Innhold

KLP KONSERN

RAPPORT ANDRE KVARTAL 2018	4
RESULTAT	9
BALANSE	10
EGENKAPITALOPPSTILLING	11
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	13
NOTER TIL REGNSKAPET	14
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer	14
— Note 2 Segmentinformasjon	15
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	19
— Note 4 Andre inntekter	19
— Note 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	19
— Note 6 Driftskostnader	20
— Note 7 Andre kostnader	20
— Note 8 Investerings eiendom	20
— Note 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	21
— Note 10 Innlån	26
— Note 11 Virkelig verdi hierarki	28
— Note 12 Likviditetsrisiko	33
— Note 13 Renterisiko	35
— Note 14 Kredittrisiko	38
— Note 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	42
— Note 16 Annen kortsiktig gjeld	42
— Note 17 Kapitalkrav	43
— Note 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	44
— Nøkkeltall - akkumulert	46

Innhold

BÆREKRAFTSREGNSKAP

KLPS BÆREKRAFTSREGNSKAP	49
NOTER TIL BÆREKRAFTSREGNSKAPET	52

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

KVARTALSREGNSKAP	56
RESULTATREGNSKAP	57
BALANSE	58
EGENKAPITALOPPSTILLING	60
KONTANTSTRØMOPPSTILLING	61
NOTER TIL REGNSKAPET	62
— Note 1 Regnskapsprinsipper og -estimer	62
— Note 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer	63
— Note 3 Premieinntekter for egen regning	63
— Note 4 Erstatninger	63
— Note 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader	63
— Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	64
— Note 7 Virkelig verdi hierarki	70
— Note 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	78
— Note 9 Forpliktelser	80
— Note 10 Kapitalkrav	81

Rapport andre kvartal 2018

MODERAT AVKASTNING PREGER RESULTATET FØRSTE HALVÅR 2018

- Selskapet leverer et godt bokført resultat og har god soliditet
- Investeringer i eiendom og aksjer bidro mest til resultatet i andre kvartal

KLP – ET KUNDEIET KONSERN

KLP-konsernet består av følgende selskaper: Kommunal Landspensjonskasse (KLP) og datterselskapene KLP Banken, KLP Skadeforsikring, KLP Kapitalforvaltning, KLP Bedriftspensjon, KLP Forsikringservice og KLP Eiendom.

Konsernet hadde ved utgangen av første kvartal en forvaltningskapital på 668,6 milliarder kroner, en økning på 16,4 milliarder kroner hittil i år.

Konsernets totalresultat er på 834 millioner kroner (830)¹ hittil i år.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap
Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Av KLPs forvaltningskapital på 552,6 milliarder kroner er 506,5 knyttet til forsikringsforpliktelser i offentlig tjenestepensjon.

RESULTAT ANDRE KVARTAL 2018

Avkastningsresultat

KLP har oppnådd et avkastningsresultat, avkastning ut over det selskapet har garantert til sine kunder, på 5 046 millioner kroner (1 567) i hittil i år. Verdijustert avkastning på kollektivporteføljen hittil i år ble 1,3 prosent og bokført avkastning ble 2,3 prosent.

Risikoresultat

Risikoresultatet var godt i andre kvartal. Risikohendelsene i bestanden er innenfor forventninger gjennom året og resultatet utgjør 200 (172) millioner kroner i andre kvartal, 393 (272) i år. Det legges opp til at halvparten av risikoresultatet avsettes til risikoutjevningfond, og halvparten tilbakeføres til kundenes premiefond.

Administrasjonsresultat

Selskapets administrasjonsresultat viser et overskudd på 22 millioner kroner (51) hittil i år. Forsikringsrelaterte driftskostnader utgjør 289 millioner kroner (258) i andre kvartal og 545 millioner kroner hittil i år (507).

Samlet resultat

Samlet overskudd til selskapet ble 922 millioner kroner (890) hittil i år. Kunderesultat ble 5 151 millioner kroner (1 643).

MILLIONER KRONER	Kunder	Selskap	Sum
Avkastningsresultat	4 955	91	5 046
Risikoresultat	196	196	393
Rentegarantipremie		374	374
Administrasjonsresultat		22	22
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen og andre inntekter/kostnader i ikke-teknisk regnskap		604	604
Skatt		-365	-365
Resultat etter 2. kvartal 2018	5 151	922	6 073
Resultat etter 2. kvartal 2017	1 643	890	2 533

Finansiell soliditet og kapitalforhold

Forvaltningskapitalen i KLP har vokst med 17,8 milliarder kroner hittil i år og utgjør 552,6 milliarder kroner. Premiereserven økte i samme periode med 16,3 milliarder kroner.

Kursreguleringsfondet har i andre kvartal økt med 3,8 milliarder kroner, mens det hittil i år har falt med 3,8 milliarder kroner til 38,4 milliarder kroner.

Uten bruk av overgangsregler er selskapets solvenskapitaldekning på 253 prosent. Ved å hensynta overgangsordningen for tekniske avsetninger blir kapitaldekningen 321 prosent. KLP har et mål om at kapitaldekningen skal ligge over 150 prosent uten bruk av overgangsregler. Soliditeten ligger godt over dette målet og bekrefter selskapets sterke soliditet.

Nøkkeltall

PROSENT	Hittil i 2018	Hittil i 2017	Året 2017
Bokført avkastning *	2,3	1,5	3,9
Verdijustert avkastning *	1,3	3,0	6,7
Verdijustert inkl. merverdier i hold-til-forfall og utlån *	0,7	3,0	6,7
Kapitaldekning Solvens II	253	216	242
Kapitaldekning Solvens II med overgangsregler	321	314	352

* Avkastningstallene gjelder kollektivporteføljen

¹ Tall i parentes angir verdi for tilsvarende periode i 2017

Premieinntekter

Premieinntektene eksklusive mottatt premiereserve ved tilflytting utgjør 22,0 milliarder kroner (14,9) ved utgangen av andre kvartal.

Erstatninger

Utbetalte pensjoner og andre erstatninger, eksklusive avgitt premiereserve ved fraflytting, er økt med 5,1 prosent siste år og utgjorde 9,0 milliarder kroner (8,5) hittil i år.

FORVALTNING AV KOLLEKTIVPORTEFØLJEN

Eiendelene i kollektivporteføljen utgjorde 503,0 milliarder kroner (476,2) og var investert som vist nedenfor:

EIENDELER	2. kvartal 2018		2. kvartal 2017	
	Andel	Avkastning	Andel	Avkastning
Alle tall i prosent				
Aksjer	22,7 %	1,1 %	21,2 %	6,8 %
Omløpsobligasjoner	18,5 %	-1,2 %	19,9 %	1,9 %
Anleggs-/HTF-obligasjoner	27,6 %	1,8 %	27,2 %	2,0 %
Utlån	11,5 %	1,1 %	11,5 %	1,1 %
Eiendom	13,0 %	4,3 %	12,5 %	3,6 %
Andre finansielle eiendeler	6,7 %	0,7 %	7,7 %	0,9 %

Aksjer

Samlet eksponering i aksjer og alternative investeringer, inkludert aksjederivater, var 22,7 prosent ved utgangen av andre kvartal. Aksjeavkastningen var 4,3 prosent i andre kvartal, og 1,1 prosent i første halvår. Etter årets seks første måneder hadde globale aksjer en avkastning på minus 0,3 prosent, mens avkastningen for norske aksjer var 7,6 prosent.

Omløpsobligasjoner og pengemarked

Omløpsobligasjoner utgjorde 18,5 prosent, mens pengemarkedsinstrumenter utgjorde 6,7 prosent av eiendelene i kollektivporteføljen per 30.06. Norske tiårs statsrenter falt forsiktig i andre kvartal, mens amerikanske tiårs statsrenter steg litt i samme periode. Europeiske tiårs statsrenter falt i perioden. KLPs globale statsobligasjonsindeks oppnådde en valutaskret avkastning på 0,5 prosent i andre kvartal, mens den norske statsobligasjonsindeksen fikk en avkastning på 1,2 prosent. De globale kredittmarginene steg noe gjennom kvartalet, og KLPs globale kredittobligasjonsindeks fikk en valutaskret avkastning på minus 0,7 prosent i kvartalet.

Samlet for omløpsobligasjoner oppnådde KLP en negativ avkastning på minus 0,1 prosent i andre kvartal, mens pengemarkedsavkastningen var 0,2 prosent.

Obligasjoner som holdes til forfall

Investering i obligasjoner som holdes til forfall utgjorde

27,6 prosent av kollektivporteføljen ved kvartalslutt. Ikke regnskapsførte merverdier i kollektivporteføljen utgjorde 6,3 milliarder kroner per 30.06. Porteføljen er godt diversifisert, og består av papirer utstedt av meget kredittverdige institusjoner. Avkastningen målt til amortisert kost var 1,8 prosent i første halvår.

Eiendom

Eiendomsinvesteringer, inkludert norske og internasjonale eiendomsfond, utgjorde 13 prosent av kollektivporteføljen. Eiendomsverdiene i kollektivporteføljen er skrevet opp med 62 millioner kroner i første halvår. Det har vært oppskrivning av eiendom i både Sverige og Danmark, men siden den norske kronen har styrket seg, har verdistigningen i Danmark og Sverige blitt nærmest nøytralisert av den sterke utviklingen i den norske kronen hittil i år. Inkluderes derimot effekten av valutasikring på utenlandske eiendommer, utgjør verdiendringen en oppskrivning på 1 322 millioner kroner. Kollektivporteføljens eiendomsinvesteringer oppnådde en avkastning på 4,3 prosent i første halvår.

Utlån

Utlån i kollektivporteføljen utgjør 57,7 milliarder kroner. Dette er fordelt med 54,6 milliarder kroner i utlån til kommuner og deres virksomheter, og 3,1 milliarder kroner i pantsikrede boliglån. Utlånsporteføljen er kjennetegnet av høy kvalitet, uten tap på kommunelån og meget beskjedne avsetninger til tap på boliglån. Ikke-regnskapsførte merverdier i utlånsporteføljen (fastrentelån) utgjorde 745 millioner kroner ved utløpet av kvartalet. Avkastning hittil i år utgjør 1,1 prosent.

Avkastning på selskapsporteføljen

Selskapsporteføljen omfatter plassering av egenkapital og ansvarlige lån/ fonds-obligasjoner.

Selskapsporteføljen forvaltes med en langsiktig investeringshorisont med lav risiko, og med en målsetting om stabil avkastning. Investeringene i selskapsporteføljen oppnådde en avkastning på 2,3 prosent per 30.06.

Markedsforhold pensjon

KLP har en stabil underliggende vekst i premiereserven. Den pågående kommune- og regionreformen antas å ha kun en moderat effekt på KLPs kundemasse. Av de aktuelle kommunesammenslåingene som finner sted 01.01.2020, berøres 14 kommuner/ fylkeskommuner av at en av partene har egen pensjonskasse. Nye Asker kommune har besluttet egen pensjonskasse fra 01.01.2020. Ingen av de andre nye kommunene har besluttet hvordan de vil organisere sin pensjonsordning.

3. mars 2018 ble det inngått en avtale mellom Arbeids- og sosialdepartementet, LO, Unio, YS, Akademikerne, KS og Spekter om tjenestepensjon for ansatte i offentlig sektor. 14. juni ble det klart at alle arbeidstakerorganisasjonene har sagt ja til avtalen. Departementet vil nå utarbeide et høringsnotat

med forslag til nødvendige lovendringer, som vil bli sendt ut høsten 2018. Det er enighet om at alderspensjon utformes som en påslagsordning hvor:

- alle år i jobb fram til du er 75 år gir pensjonsopptjening. I motsetning til i dag hvor 30 år er full opptjeningstid
- pensjonen skal beregnes uavhengig av folketrygden. I motsetning til i dag hvor offentlig tjenestepensjon samordnes med folketrygden
- du kan ta ut pensjon når som helst mellom 62 og 75 år, og kan kombinere pensjon med arbeidsinntekt uten at pensjonen reduseres. I dag kan du tidligst ta ut offentlig tjenestepensjon fra 67 år, og inntekt påvirker pensjonsutbetalingen.

Endringene i pensjonsordningen for offentlig ansatte vil innføres fra og med 01.01.2020.

I bedriftssegmentet er det fortsatt god interesse for overgang til innskuddspensjonsordning. KLP har lyktes å vinne en del av kundene som velger denne ordningen. KLP er Norges ledende leverandør av pensjon til offentlige sektor.

DATTERSELSKAPENES FORRETNINGSOMRÅDER

Privat tjenestepensjon

Konsernets salg og betjening av privat tjenestepensjon skjer i datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS.

Selskapet har 5,3 milliarder kroner i forvaltningskapital per 30.06. Dette er en økning på 475 millioner kroner siden årsskiftet. Økningen er i hovedsak knyttet til tilflytting av pensjonskapitalbevis og vekst i selskapets innskuddspensjonsportefølje, som nå utgjør 3,1 milliarder kroner. 137 nye bedriftskunder har etablert pensjonsavtale så langt i 2018, og det er mottatt mer enn 2 150 pensjonskapitalbevis fra andre livsforsikringsselskaper.

KLP Bedriftspensjon AS oppnådde en bokført avkastning på kollektivporteføljen på 2,6 prosent og en verdijustert avkastning på 1,4 prosent. Kundene med innskuddspensjon oppnådde en gjennomsnittlig avkastning på 1,1 prosent samme periode.

KLP Bedriftspensjon AS oppnådde et avkastningsresultat på 19,9 millioner kroner i første halvår. Kursreguleringsfondet var per 30.06 på 12,9 millioner, ned fra 31,0 millioner kroner per 31.12.2017, noe som i hovedsak skyldes fall i aksjemarkedene. Foretaket oppnådde et totalresultat på minus 16,7 millioner kroner etter første halvår, som tydeliggjør selskapets behov for fortsatt vekst.

Avkastning kundemidler

KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	1. halvår 2018	1. halvår 2017	Året 2017
Kollektivporteføljen			
Bokført avkastning	2,6 %	1,8 %	8,3 %
Verdijustert avkastning	1,4 %	2,4 %	5,6 %
Innskuddspensjon med investeringsvalg	1,1 %	4,4 %	11,9 %
Profil KLP90	2,7 %	5,8 %	17,1 %
Profil KLP70	2,2 %	4,9 %	14,0 %
Profil KLP50	1,1 %	4,3 %	11,0 %
Profil KLP30	0,5 %	3,2 %	7,8 %
Profil KLPPM	0,9 %	7,5 %	17,5 %
KLP Optimal Livsfase	-0,1 %	N/A	N/A
KLP Framtid	0,1 %	N/A	N/A
KLP Lang Horisont	0,4 %	N/A	N/A
KLP Kort Horisont	0,8 %	N/A	N/A
KLP Nåtid	0,6 %	0,9 %	1,5 %

¹ Avkastning for profil med 100 % aksjer

Skadeforsikring

Første halvår 2018 viser et driftsresultat før skatt på 36,5 millioner kroner (114,9). Resultatet er preget av et svakt forsikringsresultat, men med et positivt resultat fra regulering av tidligere års reserver og et tilfredsstillende finansresultat. Resultat for andre kvartal isolert var 49,0 millioner kroner (65,3).

Selskapet hadde en premieavgang ved inngangen av året. Opp-tjent premie er således kun marginalt høyere enn første halvår 2017, tilsvarende 3 millioner kroner. Selskapet opplever fortsatt fallende prisnivå ved nysalg og ved fornyelse av eksisterende kontrakter. Det er fortsatt god vekst i personmarkedet, med 16 prosent, og høy medlemsandel blant personmarkedskundene.

Generelt oppleves ytterligere skjerping av konkurransen der prisene viser en fallende trend. Flere selskap deltar i markedet og de nye aktørene signaliserer høye vekstambisjoner.

Det har så langt i år vært innrapportert to større skader, estimert til henholdsvis 23,8 og 21,4 millioner kroner. Skadene var branner i kommunale bygninger.

Avviklingen av tidligere skadeårganger er fortsatt positiv, og det er hittil i år inntektsført 69,2 millioner kroner, tilsvarende 3,7 prosent av reservene ved inngangen av året.

Nøkkel tallene for selskapet

PER FJERDE KVARTAL	2018	2017	Hele 2017
Skadeprosent*	78,1	77,0	84,2
Kostnadsprosent*	25,1	21,9	21,8
Totalkostnadsprosent*	103,2	98,9	106,0

*for egen regning

Netto finansinntekt i første halvår 2018 var 55,1 millioner kroner (106,7), tilsvarende 1,3 prosent (2,5). For andre kvartal isolert var avkastningen 1,5 prosent, tilsvarende 63,2 millioner kroner (48,8).

Både rente- og aksjeinvesteringene har hatt svak avkastning så langt i år. Andre kvartal viste likevel en bedring, hvor særlig avkastningen på aksjeforføljen var god, med 6,1 prosent.

Aksjeforføljen har per utgangen av første halvår hatt en avkastning på 1,3 prosent, mens selskapets investeringer i rentebærende fond hadde en svak negativ avkastning, med minus 0,4 prosent. Selskapets anleggsobligasjoner hadde en avkastning på 1,8 prosent. Avkastningen på eiendomsinvesteringene var 4,4 prosent, inkludert effekt av oppskrivning av eiendomsverdiene.

Selskapets økonomiske stilling er god med en solvensmargindekning (SCR) på 240 prosent, opp i fra 237 prosent per utgangen av første kvartal.

Kapital- og fondsforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS utfører verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet. Totalt ble det forvaltet 484 milliarder kroner ved utgangen av første halvår, hvorav 59 milliarder kroner kommer fra eksterne kunder. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av KLP og datterselskaper.

Netto nytegning i KLP-fondene var i andre kvartal 0,6 milliarder kroner, eksterne kunder hadde netto uttak på 1,3 milliarder kroner.

KLP Kapitalforvaltning oppnådde et resultat før skatt på 1,2 millioner kroner i andre kvartal og minus 0,9 millioner kroner hittil i år.

I juni ble forvaltningen av et nytt verdipapirfond, KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar, startet opp. Dette er Norges første svanemerkede fond.

Bank

KLP Bankens formål er å tilby finansiering av boliglån og andre bankprodukter til medlemmene i KLPs pensjonsordninger (personmarked), og lån til kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver (offentlig marked). Utlånsvirksomheten finansieres med innskudd fra personer og

bedrifter, innlån i verdipapirmarkedet og egenkapital. Banken forvalter også utlån finansiert av pensjonsmidler i KLP.

KLP Banken-konsernet har per 30.06 utestående lån til kunder på 32,0 milliarder kroner (30,9). Fordelingen mellom personmarked og offentlige lån var henholdsvis 15,7 og 16,3 milliarder kroner.

KLP Banken forvalter for KLP 3,1 milliarder kroner i boliglån og 54,6 milliarder kroner i lån til offentlige låntakere og annen virksomhet.

Samlede boliglån i personmarkedet har hatt en vekst på 1,2 milliarder kroner hittil i år (1,0). Forvaltede boliglån for KLP er redusert med 165 millioner kroner i første halvår.

Kredittkort inngår som en del av bankvirksomheten fra 2017. Utestående kreditt til personkunder utgjorde 63,8 millioner kroner ved utgangen av andre kvartal. 7 300 medlemmer er kredittkortkunder i banken.

Utlån til offentlig marked i bankkonsernet er ved utløpet av andre kvartal volummessig på samme nivå som ved årets begynnelse. Lån til offentlige låntakere som forvaltes for morselskapet KLP, har i samme periode økt med 1,3 milliarder kroner. Forvaltede lån til utenlandske debitorer i fremmed valuta er i samme periode redusert med 0,5 milliarder kroner.

Restanser og mislighold av boliglån er fortsatt på et lavt nivå. Lån med mislighold over 90 dager utgjør 0,15 prosent av samlede boliglån ved utløpet av andre kvartal. Det er i bankens regnskap resultatført tap og tapsnedskrivninger med 1,7 millioner kroner på boliglån og 1,6 millioner kroner på kredittkort hittil i 2018. Det er ingen konstaterte tap knyttet til offentlige lån.

KLP Banken-konsernets fremmedfinansiering består av innskudd og obligasjoner. Innskuddsveksten hittil i 2018 er på 0,5 milliarder kroner og samlede innskudd utgjør 10,2 milliarder kroner. Av dette er 8,1 milliarder kroner innskudd fra personkunder og det øvrige er innskudd fra kommuner og bedrifter. Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer utgjorde 23,1 milliarder kroner ved kvartalslutt.

KLP Banken-konsernet fikk et driftsresultat før skatt på 43,0 millioner kroner per andre kvartal (47,9). Områdefordelt resultat gir 24,0 millioner kroner (14,3) i personmarkedet og 18,9 millioner kroner (33,6) i offentlig marked. Etter skatt ble konsernresultatet 32,7 millioner kroner (36,3).

SAMFUNNSANSVAR

I juni lanserte KLP Norges første svanemerkede fond KLP AksjeGlobal Mer Samfunnsansvar. I juni ble også "KLP-listen" oppdatert. I henhold til KLP og KLP-fondenes

retningslinjer skal ikke KLP være investert i selskaper som får 30 prosent eller mer av sine inntekter fra utvinning av oljesand, eller oljesand og kullbasert virksomhet kombinert. Selskapene Canadian Natural Resources, MEG Energy Corp. og Athabasca Oil Corporation ble ekskludert. I tillegg ble selskapet Innophos Holdings ekskludert på grunn av kjøp av fosfat fra Vest Sahara.

På initiativ fra Finans Norge har KLP Banken og seks andre banker gått sammen om å publisere et eget informasjons-skriv om hvordan vi jobber med samfunnsansvar i selskapets utlånsvirksomhet.

KLP Eiendom har presentert planene for utviklingen av Postens gamle brevsenter i Biskop Gunnerus gate 14, ved Oslo S. Målet er at eiendomsprosjektet skal bli et internasjonalt foregangsprosjekt innenfor bærekraft og miljø. Eiendommen skal inneholde både hotell og kontorer, men det skal også være åpent for allmenheten. En del av

prosjektet vil også innebære å åpne opp for Akerselva.

KLP har arrangert en åpen konferanse for Helse Sør-Øst med temaet forebygging av sykefravær og helsefremmende arbeid.

KLP er valgt ut til å være samarbeidspartner med Oslo kommune som europeisk miljøhovedstad i 2019. I mai neste år vil KLP invitere alle kommunene til Kommunenes klimakonferanse i Oslo.

FREMTIDSUTSIKTER OG HENDELSER ETTER KVARTALET

Det har vært forholdsvis små markedsbevegelser etter kvartalsavslutning.

Selskapet har stabil og god soliditet. Både tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond er buffere som kan dekke opp for svingninger i avkastningen. Solide buffere er en viktig del av selskapets langsiktige strategi for en stabil kapitalforvaltning.

Oslo, 15. august 2018

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Egil Johansen
Leder

Jenny Følling
Nestleder

Marit Torgersen

Karianne Melleby

Odd Haldgeir Larsen

Lars Vorland

Susanne Torp-Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Resultat

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
3	Premieinntekter for egen regning	16 168	9 216	23 019	16 289	34 590
	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	4 606	4 150	7 829	7 523	14 184
	Netto renteinntekter bank	42	58	107	110	244
	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	5 308	2 499	-1 969	9 238	22 050
8	Netto inntekter fra investeringseiendommer	2 028	1 353	3 059	1 979	4 953
4	Andre inntekter	272	242	545	491	1 040
	Sum netto inntekter	28 423	17 518	32 589	35 630	77 061
	Erstatninger for egen regning	- 4 935	- 4 591	-10 057	-9 367	-18 665
	Endring i forsikringsmessige avsetninger	- 13 256	- 6 481	-16 765	-10 665	-24 425
5	Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	- 6	- 228	42	-420	-527
6	Driftskostnader	- 498	- 419	-965	-819	-1 673
7	Andre kostnader	- 266	- 239	-524	-488	-992
	Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	- 2 372	- 1 413	-123	-3 761	-8 648
	Sum kostnader	- 21 333	-13 370	-28 392	-25 521	-54 931
	Driftsresultat	7 090	4 148	4 197	10 109	22 130
	Til(-) / fra(+) kursreguleringsfond i livsforsikring	- 3 784	- 1 990	3 853	-7 091	-13 904
	Til(-) / fra(+) tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	21	12	21	12	-1 188
	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	- 2 691	- 1 004	-6 555	-1 085	-4 564
	Resultat før skatt	635	1 167	1 516	1 946	2 474
	Skattekostnad ¹	- 451	- 751	-728	-1 163	-1 143
	Resultat	184	416	788	783	1 332
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger					
	- ytelser til ansatte	0	0	0	0	-30
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	0	0	2
	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	0	0	7
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	0	0	0	0	-21
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	56	57	62	62	110
	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	- 431	566	-1 231	730	937
	Justering av forsikringsforpliktelsene	431	- 566	1 231	-730	-937
	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	- 14	- 14	-16	-16	-27
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	42	43	47	47	82
	Sum utvidet resultat	42	43	47	47	61
	Totalresultat	226	459	834	830	1 393
	¹ Andelseieres andel av skattekostnad i konsoliderte verdipapirfond.	- 74	- 50	-111	-93	-181

Balanse

KLP KONSERN

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
	Utsatt skattefordel	60	181	68
	Andre immaterielle eiendeler	293	330	313
	Varige driftsmidler	1 764	1 662	1 715
	Investeringer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet	856	607	773
8,11	Investeringseiendom	63 624	61 732	63 519
9,14	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	31 338	32 976	31 131
9,14	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	127 555	111 969	121 377
9,11,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	934	1 099	1 016
9,14	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	89 188	83 963	87 005
9,11,14	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	167 405	171 963	172 427
9,11	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	163 481	144 735	161 736
9,11,14	Finansielle derivater	2 080	2 876	1 529
9	Fordringer	12 951	8 925	4 056
9	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	3 075	2 183	2 684
14	Kontanter og bankinnskudd	3 972	2 606	2 820
	SUM EIENDELER	668 577	627 805	652 167
	Innskutt egenkapital	13 112	11 771	13 125
	Opptjent egenkapital	17 273	15 876	16 439
	SUM EGENKAPITAL	30 386	27 646	29 564
9,10	Fondsobligasjonslån	1 529	1 603	1 534
9,10	Ansvarlig lån	5 668	6 399	5 977
	Pensjonsforpliktelser	840	712	797
15	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	508 168	471 565	490 803
9,15	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	3 075	2 183	2 684
	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 604	2 581	2 364
9,10	Utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	22 064	22 196	21 451
9,10	Gjeld til kredittinstitusjoner	3 537	5 894	4 587
9,10	Gjeld til og innskudd fra kunder	10 218	9 138	9 669
9,11	Finansielle derivater	2 417	3 028	4 760
	Utsatt skatt	2 295	2 121	1 733
16	Annen kortsiktig gjeld	6 252	8 155	5 919
	Andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	69 523	64 583	70 325
	SUM GJELD	638 191	600 158	622 603
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	668 577	627 805	652 167
	Betingede forpliktelser	16 342	15 976	15 483

Egenkapitaloppstilling

KLP KONSERN

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2018	13 125	16 439	29 564
Resultat		788	788
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		0	0
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		47	47
Sum utvidet resultat		47	47
Sum totalresultat		834	834
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	-13		-13
Sum transaksjoner med eierne	-13		-13
Egenkapital 30.06.2018 ¹	13 112	17 273	30 386

¹ Som følge av nye dødelighetsforutsetninger med virkning fra 01.01.2018 for to ordninger i konsernets livsforsikringsvirksomhet, foretok konsernet en oppreservering av disse ordningene i 2017. Finanstilsynet har kommet til en beslutning hvor 20 % av behovet skal dekkes av virksomheten. Ved årsavslutningen for 2018 vil derfor 210 millioner kroner av konsernets egenkapital tilføres kundene i livsforsikringsvirksomheten.

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2016	11 726	16 097	27 823
Utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefond og garantiordningen ²		- 1 028	- 1 028
Prinsippendring ³		- 24	- 24
Egenkapital 01.01.2017	11 726	15 046	26 772
Resultat		783	783
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		0	0
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		47	47
Sum utvidet resultat		47	47
Sum totalresultat		830	830
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	45		45
Sum transaksjoner med eierne	45		45
Egenkapital 30.06.2017	11 771	15 876	27 646

¹ Som følge av nye dødelighetsforutsetninger med virkning fra 01.01.2018 for to ordninger i konsernets livsforsikringsvirksomhet, foretok konsernet en oppreservering av disse ordningene i 2017. Finanstilsynet har kommet til en beslutning hvor 20 % av behovet skal dekkes av virksomheten. Ved årsavslutningen for 2018 vil derfor 210 millioner kroner av konsernets egenkapital tilføres kundene i livsforsikringsvirksomheten.

² I henhold til Forskrift om årsregnskap for livsforsikringssselskap §3-2 skal ikke morselskapet i KLP konsern balanseføre utsatt skatt på risikoutjevningsskjema. Det samme gjelder i henhold til Forskrift om årsregnskap for skadeforsikringssselskaper §3-4 vedrørende utsatt skatt på avsetning til naturskadefondet og garantiordningen. Tidligere har KLP lagt den samme vurderingen til grunn i sitt konsernregnskap. Etter en fornyet vurdering har KLP kommet til at det er korrekt å avsette for utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefondet og garantiordningen i konsernregnskapet. Utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefondet og garantiordningen utgjør henholdsvis NOK 977 millioner, NOK 40 millioner og NOK 11 millioner per. 31.12.2016. Denne korreksjonen er ført mot inngående balanse slik at endringen i utsatt skatt gjennom året er reflektert i skattekostnaden for 2017 for KLP konsern.

³ For ytterligere informasjon se note 2.11. c) Årsregnskap 2017

Egenkapitaloppstilling

KLP KONSERN

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 31.12.2016	11 726	16 097	27 823
Utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefond og garantiordningen ²		- 1 028	- 1 028
Prinsippendring ³		- 24	- 24
Egenkapital 01.01.2017	11 726	15 046	26 772
Resultat		1 332	1 332
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		- 21	- 21
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		82	82
Sum utvidet resultat		61	61
Sum totalresultat		1 393	1 393
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 399		1 399
Sum transaksjoner med eierne	1 399		1 399
Egenkapital 31.12.2017	13 125	16 439	29 564

² I henhold til Forskrift om årsregnskap for livsforsikringselskap §3-2 skal ikke morselskapet i KLP konsern balanseføre utsatt skatt på risikoutjevningsskjema. Det samme gjelder i henhold til Forskrift om årsregnskap for skadeforsikringselskaper §3-4 vedrørende utsatt skatt på avsetning til naturskadefondet og garantiordningen. Tidligere har KLP lagt den samme vurderingen til grunn i sitt konsernregnskap. Etter en fornyet vurdering har KLP kommet til at det er korrekt å avsette for utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefondet og garantiordningen i konsernregnskapet. Utsatt skatt på risikoutjevningsskjema, naturskadefondet og garantiordningen utgjør henholdsvis NOK 977 millioner, NOK 40 millioner og NOK 11 millioner per. 31.12.2016. Denne korreksjonen er ført mot inngående balanse slik at endringen i utsatt skatt gjennom året er reflektert i skattekostnaden for 2017 for KLP konsern.

³ For ytterligere informasjon se note 2.1.1. c) Årsregnskap 2017

Kontantstrømoppstilling

KLP KONSERN

MILLIONER KRONER	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.03.2018	01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2017 -30.09.2017	01.01.2017 -30.06.2017
Netto kontantstrømmer fra operasjonelle aktiviteter	-9 378	-8 888	-27 849	-26 243	-15 960
Netto kontantstrømmer fra investeringsaktiviteter ¹	-23	-14	-79	-53	-36
Netto kontantstrømmer fra finansieringsaktiviteter ²	10 552	9 425	27 781	25 958	15 635
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	1 152	523	-148	-338	-362
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	2 820	2 820	2 968	2 968	2 968
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	3 972	3 343	2 820	2 630	2 606

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitalinnskudd, opptak og nedbetaling av gjeld, samt innbetaling fra andelseiere i konsoliderte fond.

Noter til regnskapet

KLP KONSERN

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser konsernregnskapet og selskapsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse (KLP) for perioden 01.01.2018 – 30.06.2018. Regnskapet er ikke revidert.

Den delen av delårsrapporten som gjelder konsernregnskapet er utarbeidet i henhold til IAS 34 Delårsrapportering.

De samme regnskapsprinsippene og beregningsmetoder er fulgt i delårsregnskapet som i årsregnskapet for 2017, med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør leses i sammenheng med årsregnskapet for 2017. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no.

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

NOTE 2 Segmentinformasjon

MILLIONER KRONER	Kollektiv pensjon offentlig			Kollektiv pensjon privat		
	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	21 923	15 110	32 328	474	570	997
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	66	48	89	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	7 025	14 502	32 157	62	121	343
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	532	490	1 016	1	1	2
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	48	131	235	0	0	0
Sum inntekter	29 594	30 281	65 825	537	693	1 343
Erstatninger for egen regning	-9 473	-8 751	-17 386	-97	-136	-199
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	-16 347	-10 140	-23 358	-420	-525	-1 064
Kostnader innlån	42	-420	-527	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-520	-486	-951	-34	-30	-59
Avskrivninger	-38	-33	-74	-1	-1	-3
Andre kostnader	-522	-490	-992	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-26 858	-20 320	-43 289	-553	-693	-1 325
Driftsresultat	2 736	9 961	22 536	-16	0	18
Midler tilført forsikringskundene ²	-1 449	-8 876	-20 551	-1	-17	-42
Resultat før skatt	1 287	1 084	1 985	-17	-17	-24
Skattekostnad	-365	-194	-492	0	0	0
Resultat etter skatt	922	890	1 493	-17	-17	-24
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	0	-28	0	0	-1
Totalresultat	922	890	1 465	-17	-17	-25
Eiendeler	552 584	516 304	534 784	5 344	4 373	4 869
Gjeld	521 048	487 606	504 158	4 838	3 842	4 346

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Skadeforsikring			Bank		
	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	606	609	1 266	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	15	15	21	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	58	109	243	119	112	237
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	1	8	5	12
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	29	29	57
Sum inntekter	679	733	1 531	157	146	306
Erstatninger for egen regning	-487	-480	-1 080	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	2	-1	-4	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-157	-137	-281	-109	-97	-197
Avskrivninger	-1	-1	-2	-2	-2	-4
Andre kostnader	0	0	0	-3	0	-3
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-643	-619	-1 366	-114	-99	-203
Driftsresultat	36	115	164	43	47	103
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	36	115	164	43	47	103
Skattekostnad	-1	-23	-19	-10	-11	-25
Resultat etter skatt	35	92	145	33	36	78
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	0	-3	0	0	-1
Totalresultat	35	92	141	33	36	77
Eiendeler	4 822	4 773	4 594	35 821	35 144	34 986
Gjeld	3 015	2 967	2 822	33 709	33 253	32 904

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Kapitalforvaltning			Øvrige		
	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	3	3	3	0	0	0
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	0	5	4	9
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	236	180	456	0	0	0
Sum inntekter	239	183	459	5	4	9
Erstatninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	0	0	0
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-238	-153	-402	-6	-4	-9
Avskrivninger	-2	-3	-10	0	0	0
Andre kostnader	0	0	0	0	0	0
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond						
Sum kostnader	-240	-156	-413	-6	-4	-9
Driftsresultat	-1	27	47	-1	0	-1
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	0	0
Resultat før skatt	-1	27	47	-1	0	-1
Skattekostnad	0	-7	-10	0	0	0
Resultat etter skatt	-1	20	37	-1	0	-1
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	0	0	-4	0	0	0
Totalresultat	-1	20	33	-1	0	-1
Eiendeler	447	436	468	10	11	12
Gjeld	194	195	214	3	3	5

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

NOTE 2 Segmentinformasjon – forts.

MILLIONER KRONER	Elimineringer			Sum		
	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2017 -31.12.2017
Premieinntekter for egen regning fra eksterne kunder ¹	15	0	0	23 019	16 289	34 590
Premieinntekter for egen regning fra andre konsernselskaper	-81	-63	-110	0	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	1 758	4 003	8 446	9 026	18 850	41 430
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	-2	-10	0	545	491	1 040
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	-313	-339	-748	0	0	0
Sum inntekter	1 378	3 590	7 589	32 589	35 630	77 061
Erstatninger for egen regning	0	0	0	-10 057	-9 367	-18 665
Forsikringsmessige avsetninger for egen regning	0	0	0	-16 765	-10 665	-24 425
Kostnader innlån	0	0	0	42	-420	-527
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	170	155	346	-895	-752	-1 554
Avskrivninger	-26	-26	-26	-70	-67	-119
Andre kostnader	1	2	3	-524	-488	-992
Andelseiers verdiendring i konsoliderte verdipapirfond	-123	-3 761	-8 648	-123	-3 761	-8 648
Sum kostnader	22	-3 631	-8 326	-28 392	-25 521	-54 931
Driftsresultat	1 400	-40	-737	4 197	10 109	22 130
Midler tilført forsikringskundene ²	-1 231	730	937	-2 681	-8 163	-19 656
Resultat før skatt	168	690	200	1 516	1 946	2 474
Skattekostnad	-367	-943	-617	-743	-1 178	-1 163
Resultat etter skatt	-199	-253	-417	773	767	1 311
Endring i utvidet resultat eksklusiv skatt	62	62	119	62	62	81
Totalresultat	-137	-191	-298	834	830	1 393
Eiendeler	69 548	66 764	72 453	668 577	627 805	652 167
Gjeld	75 385	72 293	78 155	638 191	600 158	622 603

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper.

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

KLP konsernets virksomhet er inndelt i de seks områdene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrige. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

KOLLEKTIV PENSJON OFFENTLIG

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenstepensjon.

KOLLEKTIV PENSJON PRIVAT

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

SKADEFORSIKRING

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

BANK

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Bankholding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, kredittkort, samt utlån med offentlig garanti.

KAPITALFORVALTNING

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapet KLP Kapitalforvaltning AS. Selskapet tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

ØVRIG

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringsservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Forfalte premier, brutto	16 088	9 055	22 774	15 710	35 421
Avgitte gjenforsikringspremier	-19	-13	22	18	10
Overføring av premiereserve fra andre	99	174	223	560	-841
Premieinntekter for egen regning	16 168	9 216	23 019	16 289	34 590

NOTE 4 Andre inntekter

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Tilskudd avtalefestet pensjon (AFP)	254	238	510	483	981
Øvrige inntekter	18	4	35	8	60
Sum andre inntekter	272	242	545	491	1 040

NOTE 5 Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
ANSVARLIGE LÅN					
Rentekostnader ¹	-58	-76	-118	-144	-283
Verdiendringer	84	-197	184	-292	-298
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån	25	-273	66	-436	-581
FONDSOBLIGASJONSLÅN					
Rentekostnader	-15	-15	-29	-31	-61
Verdiendringer	-16	60	6	47	116
Sum rentekostnad og verdiendring fondsobligasjonslån	-31	45	-24	16	54
Sum rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	-6	-228	42	-420	-527

¹ Rentekostnader inkluderer amortisering av underkurs.

Noten gir en spesifisering av linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» fordelt på rentekostnader og verdiendring i periodene angitt.

Verdiendringene kommer i stor grad av at lånene er denominert i utenlandsk valuta. Det ansvarlige lånet er denominert i euro, mens fondsobligasjonslånet er utstedt i japanske yen.

NOTE 6 Driftskostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Personalkostnader	254	227	520	461	937
Avskrivninger og nedskrivninger	23	28	54	56	131
Andre driftskostnader	221	164	390	302	604
Sum driftskostnader	498	419	965	819	1 673

NOTE 7 Andre kostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Kostnader avtalefestet pensjon (AFP)	254	238	510	483	977
Øvrige kostnader	11	1	14	5	15
Sum andre kostnader	266	239	524	488	992

NOTE 8 Investerings eiendom

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Netto leieinntekter	692	661	1 369	1 303	2 555
Endring i virkelig verdi	1 335	692	1 328	676	2 269
Gevinst ved salg	0	0	362	0	129
Netto inntekter fra investeringseiendom	2 028	1 353	3 059	1 979	4 953
Valutaomregning utenlandske datterselskaper (føres i utvidet resultat)	-431	566	-1 231	730	937
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	1 596	1 919	1 828	2 709	5 889

MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
Bokført verdi 01.01.	63 519	59 497	59 497
Verdiregulering inkl. valutaomregning	96	1 406	3 206
Netto tilgang	0	844	838
Øvrige endringer	9	-15	-22
Bokført verdi 30.06./31.12.	63 624	61 732	63 519

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettings-tjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

For denne noten kan kategoriseringen av finansielle instrumenter deles opp i tre ulike nivåer; balanseklassifisering, regnskapsklassifisering og type instrument. Det er siste kategori, type instrument, hvor det gis informasjon på hvordan virkelig verdi er utledet.

FINANSIELLE INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST

Denne kategorien inkluderer:

- Investeringer som holdes til forfall
- Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring
- Øvrige utlån og fordringer
- Ansvarlig lånekapital (forpliktelse)
- Annen utstedt gjeld (forpliktelse)

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten. I denne noten opplyses det forøvrig om virkelig verdi på de finansielle instrumentene som måles til amortisert kost.

FINANSIELLER INSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI

Denne kategorien inkluderer:

- Egenkapitalinstrumenter
- Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi
- Derivater (eiendeler og forpliktelser)
- Gjeld til kredittinstitusjoner (forpliktelse)

Nedenfor er det listet hvilke ulike typer finansielle instrumenter som faller inn under de ulike regnskapskategoriene og hvordan virkelig verdi blir beregnet.

**INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL
OBLIGASJONER KLASIFISERT SOM UTLÅN OG FORDRING
GJELDSINSTRUMENTER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI****a) Utenlandske rentepapirer**

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil

Følgende kilder benyttes:

- Barclays Capital Indices
- Bloomberg
- Reuters

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis utenlandsk stat og utenlandsk kreditt). Deretter benyttes Bloomberg med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Siste prioritet er Reuters.

b) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

c) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. De papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing, prises teoretisk. Teoretisk pris skal baseres på antatt nåverdi ved salg av posisjonen. Diskontering gjøres ved å benytte en nullkupongkurve. Nullkupongkurven oppjusteres med en kredittspread som skal hensynta obligasjonens risiko. Kredittspreaden beregnes ut fra en spreadkurve hvor obligasjonens durasjon hensyntas. Nordic Bond Pricing er hovedkilde for spreadkurver. Disse leverer selskaps-spesifikke kurver og kurver for norske sparebanker, kommuner og kraft. Sparebanker har ulike spreadkurver basert på forvaltningskapital.

For selskaper hvor Nordic Bond Pricing ikke leverer spreadkurver, benyttes spreadkurver fra tre norske banker. Når spreadkurver er tilgjengelig fra flere av disse bankene, benyttes et likevektet gjennomsnitt.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**d) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner**

Virkelig verdi beregnes etter samme hovedprinsippene som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

e) Fordringer på kredittinstitusjoner

Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

f) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurve som direktelånene, men kredittmarginen er justert til markedsnivå for aktuell kombinasjon av garantist-kategori og garantiform. Garantisten er enten stat, fylkeskommune, kommune eller bank.

g) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke. Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

EGENKAPITALINSTRUMENTER**h) Aksjer (noterte)**

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil.

Følgende kilder benyttes for norske aksjer:

- Oslo Børs (primærkilde)
- Morgan Stanley Capital International(MSCI)/Reuters
- Bloomberg

Følgende kilder benyttes for utenlandske aksjer:

- Morgan Stanley Capital International (MSCI) (primærkilde)
- Reuters
- Bloomberg

i) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransje-anbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom priskildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger foretas en skjønnsmessig vurdering. Med dette menes enten en fundamental analyse av selskapet, eller en meglervurdering.

j) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond. Fondenes virkelige verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines ('IPEV Guidelines'). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene. Virkelig verdi er beregnet ut ifra fondenes rapporterte markedsverdi justert for inn- og utbetalinger i perioden mellom siste rapporterte markedsverdi fra fondet og perioden det rapporteres på for konsernet.

DERIVATER**k) Futures/FRA/IRF**

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Bloomberg benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Bloomberg er korrekte. Reuters fungerer som sekundærkilde.

l) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs. Reuters er sekundærkilde.

m) Renteswaper

Renteswaper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

n) FX-swaper

FX-swaper med forfall på ett år eller mindre prises på kurver som er bygget opp fra FX swap-punkter hentet fra Reuters. For FX-swaper over ett år vurderes markedet relativt lite likvid og det skal benyttes basisjusterte swapkurver.

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER**o) Plasseringer hos kredittinstitusjoner og deposits**

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen. Deposits prises på swapkurver.

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.**ANSVARLIG LÅNEKAPITAL, ANNEN UTSTEDT GJELD OG INNSKUDD FRA KUNDER****p) Virkelig verdi av ansvarlige lån**

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

q) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjonslån

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

r) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

s) Innskudd fra kunder

Alle innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.

Tabellen under gir en nærmere spesifikasjon av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og forpliktelser.

MILLIONER KRONER	30.06.2018		30.06.2017		31.12.2017	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske hold til forfall obligasjoner	7 251	7 858	7 668	8 445	6 380	7 093
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	24 087	24 806	25 309	26 722	24 752	26 205
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	31 338	32 664	32 976	35 167	31 131	33 298
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Norske obligasjonslån	40 963	43 110	34 179	37 065	39 092	41 777
Utenlandske obligasjonslån	86 570	90 090	77 767	83 251	81 825	87 465
Norske sertifikater	0	0	0	0	200	200
Utenlandske sertifikater	0	0	0	0	200	200
Andre fordringer	23	23	24	24	59	59
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	127 555	133 222	111 969	120 340	121 377	129 700
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	934	934	1 099	1 099	1 016	1 016
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	934	934	1 099	1 099	1 016	1 016

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	30.06.2018		30.06.2017		31.12.2017	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Utlån med sikkerhet i pant	18 828	18 836	16 952	16 965	17 673	17 685
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	62 855	63 676	57 878	58 572	61 441	62 083
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	7 438	7 480	9 079	9 120	7 829	7 872
Utlån kredittkort	67	67	54	54	62	62
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	89 188	90 059	83 963	84 710	87 005	87 702
GJELDSINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Norske obligasjoner	58 361	58 361	59 524	59 524	59 289	59 289
Norske sertifikater	10 340	10 340	10 855	10 855	11 154	11 154
Utenlandske obligasjoner	84 086	84 086	84 083	84 083	85 144	85 144
Plassering hos kredittinstitusjoner	14 617	14 617	17 501	17 501	16 839	16 839
Sum gjeldsinstrumenter	167 405	167 405	171 963	171 963	172 427	172 427
EGENKAPITALINSTRUMENTER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Aksjer	151 733	151 733	134 277	134 277	150 221	150 221
Aksjefond	10 809	10 809	9 682	9 682	10 641	10 641
Eiendomsfond	59	59	218	218	119	119
Alternative investeringer	880	880	557	557	756	756
Sum egenkapitalinstrumenter	163 481	163 481	144 735	144 735	161 736	161 736
FORDRINGER						
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	10 548	10 548	3 434	3 434	1 026	1 026
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	64	64	122	122	118	118
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	35	35	28	28	0	0
Fordringer ved verdipapirhandel	1 972	1 972	4 447	4 447	2 161	2 161
Fordskuddsbetalt husleie tilknyttet eiendomsvirksomheten	221	221	186	186	116	116
Andre fordringer	111	111	708	708	636	636
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	12 951	12 951	8 925	8 925	4 056	4 056

NOTE 9 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

MILLIONER KRONER	30.06.2018		30.06.2017		31.12.2017	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST						
Fondsobligasjonslån	1 529	1 309	1 603	1 446	1 534	1 463
Ansvarlige lån	5 668	6 122	6 399	7 086	5 977	6 849
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 020	1 020	1 567	1 567	1 603	1 603
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	22 064	22 069	22 196	22 196	21 451	21 457
Gjeld til og innskudd fra kunder	10 218	10 218	9 138	9 138	9 669	9 669
Sum finansiell gjeld	40 499	40 738	40 903	41 433	40 235	41 042
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET						
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 517	2 517	4 327	4 327	2 983	2 983
Sum finansiell gjeld	2 517	2 517	4 327	4 327	2 983	2 983
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	3 075	3 075	2 183	2 183	2 684	2 684
Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	3 075	3 075	2 183	2 183	2 684	2 684

MILLIONER KRONER	30.06.2018		30.06.2017		31.12.2017	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI						
Valutateterminer	1 250	1 991	1 895	1 822	631	3 849
Renteswaper	315	426	379	1 206	368	903
Rente- og valutaswaper	516	0	602	0	530	0
Akseopsjon	0	0	0	0	0	7
Sum finansielle derivater	2 080	2 417	2 876	3 028	1 529	4 760

NOTE 10 Innlån

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
EVIGVARENDE ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	0	JPY	Fast ¹	Evigvarende	0	713	0
TIDSBEGRENSET ANSVARLIG LÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	5 163	EUR	Fast ²	2045	5 668	5 686	5 977
Sum ansvarlige lån	5 163				5 668	6 399	5 977
FONDSOBLIGASJONSLÅN							
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ³	2034	1 527	1 603	1 534
Sum fondsobligasjonslån	984				1 527	1 603	1 534
UTSTEDTE OBLIGASJONSLÅN MED FORTRINNSRETT							
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2017	0	530	0
KLP Kommunekreditt AS	175	NOK	Flytende	2018	175	2 896	1 097
KLP Kommunekreditt AS	3 381	NOK	Flytende	2019	3 384	4 505	4 505
KLP Kommunekreditt AS	2 850	NOK	Flytende	2020	2 862	2 509	2 509
KLP Kommunekreditt AS	750	NOK	Fast	2020	769	769	752
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2021	4 014	4 013	4 012
KLP Kommunekreditt AS	600	NOK	Fast	2021	607	607	602
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2022	4 006	1 502	3 104
KLP Kommunekreditt AS	500	NOK	Fast	2027	502	502	508
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2019	600	600	600
KLP Boligkreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2020	2 007	2 007	2 006
KLP Boligkreditt AS	2 500	NOK	Flytende	2021	2 506	1 703	1 703
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2023	600	0	0
Annet					31	54	55
Sum utstedte obligasjonslån med fortrinnsrett	21 956				22 064	22 196	21 451

¹ Lånet ble innløst i 4. kvartal 2017.² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2025.³ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034.

NOTE 10 Innlån– forts.

MILLIONER KRONER	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER							
KLP Banken AS	200	NOK	Fast	2018	205	205	202
KLP Banken AS	0	NOK	Flytende	2018	0	463	458
KLP Banken AS	813	NOK	Flytende	2019	815	897	814
KLP Fond	0	NOK	Fast	2017	0	1 088	0
KLP Fond	847	NOK	Fast	2018	847	0	1 089
KLP Fond	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	0	1 881	0
KLP Fond	823	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	823	0	1 346
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	0	1 354	0
Kommunal Landspensjonskasse	842	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	842	0	679
KLP Banken AS	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2017	0	5	0
KLP Banken AS	4	NOK/EUR/USD	Flytende	2018	4	0	0
Annet					0	1	-2
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	3 530				3 537	5 894	4 587
GJELD TIL OG INNSKUDD KUNDER ⁴							
Privat	8 179	NOK			8 179	7 397	7 691
Næring	2 013	NOK			2 013	1 715	1 956
Utlandet	26	NOK			26	26	22
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	10 218				10 218	9 138	9 669
Sum innlån	41 850				43 016	45 230	43 218

⁴Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd.

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP Bank konsernet. De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	63 624	63 624
Tomter	0	0	842	842
Eiendomsfond	0	0	2 631	2 631
Bygg	0	0	60 151	60 151
Utlån til virkelig verdi	0	934	0	934
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	44 580	108 343	0	152 923
Sertifikater	7 335	3 005	0	10 340
Obligasjoner	24 025	105 337	0	129 362
Obligasjonsfond	13 221	0	0	13 221
Utlån og fordringer	12 887	1 595	0	14 481
Aksjer og andeler	147 336	4 760	11 385	163 481
Aksjer	145 598	3 822	2 313	151 733
Aksjefond	1 738	0	43	1 781
Eiendomsfond	0	59	0	59
Spesialfond	0	880	0	880
Private Equity	0	0	9 029	9 029
Finansielle derivater	0	2 080	0	2 080
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	204 803	117 713	75 009	397 524
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	2 417	0	2 417
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	1 670	847	0	2 517
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	1 670	3 264	0	4 934

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 1 020 millioner kroner per 30.06.2018.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	61 732	61 732
Tomter	0	0	980	980
Eiendomsfond	0	0	2 360	2 360
Bygg	0	0	58 391	58 391
Utlån til virkelig verdi	0	1 099	0	1 099
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	45 079	109 375	0	154 454
Sertifikater	7 943	2 912	0	10 855
Obligasjoner	23 862	106 463	0	130 325
Obligasjonsfond	13 275	0	0	13 275
Utlån og fordringer	15 510	1 999	0	17 508
Aksjer og andeler	129 098	6 032	9 605	144 735
Aksjer	127 449	5 257	1 572	134 277
Aksjefond	1 649	0	76	1 725
Eiendomsfond	0	218	0	218
Spesialfond	0	557	0	557
Private Equity	0	0	7 957	7 957
Finansielle derivater	0	2 876	0	2 876
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	189 687	121 380	71 337	382 404
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	3 028	0	3 028
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	3 239	1 088	0	4 327
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	3 239	4 116	0	7 355

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investeringseiendom	0	0	63 519	63 519
Tomter	0	0	982	982
Eiendomsfond	0	0	2 454	2 454
Bygg	0	0	60 083	60 083
Utlån til virkelig verdi	0	1 016	0	1 016
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	45 303	110 287	0	155 590
Sertifikater	7 834	3 320	0	11 154
Obligasjoner	23 984	106 967	0	130 952
Obligasjonsfond	13 485	0	0	13 485
Utlån og fordringer	15 418	1 419	0	16 837
Aksjer og andeler	145 905	5 393	10 438	161 736
Aksjer	144 045	4 518	1 658	150 221
Aksjefond	1 861	0	75	1 935
Eiendomsfond	0	119	0	119
Spesialfond	0	756	0	756
Private Equity	0	0	8 705	8 705
Finansielle derivater	0	1 529	0	1 529
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	206 627	119 643	73 956	400 226
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Finansielle derivater gjeld	0	4 760	0	4 760
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	2 025	1 089	0	3 113
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	2 025	5 848	0	7 873

¹ Linjen «Gjeld til kredittinstitusjoner» i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen.

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	63 519	59 497	59 497
Netto tilgang	0	844	816
Urealiserte endringer	96	1 406	3 206
Øvrige endringer	9	-15	0
Utgående balanse 30.06./31.12.	63 624	61 732	63 519
Realisert gevinst / tap	363	0	129

ENDRINGER I NIVÅ 3, VERDIPAPIRER	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	10 438	8 573	8 573
Solgt	-1 032	-722	-1 715
Kjøpt	1 165	788	1 699
Urealiserte endringer	814	966	1 881
Utgående balanse 30.06./31.12.	11 385	9 605	10 438
Realisert gevinst / tap	523	150	445
Sum nivå 3 per 30.06./ 31.12.	75 009	71 337	73 956

NOTE 11 Virkelig verdi hierarki – forts.

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto verdiendringer på finansielle instrumenter» i konsernresultatet.

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdata. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9. For beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

For eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. Alt av investeringsiendom inngår forøvrig i nivå 3. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant for verdipapirene. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5% gi en endring på 3 750 millioner kroner per 30.06.2018 på de eiendelene som ligger i nivå 3.

Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring er ikke inkludert i tabellen. Eiendeler i innskuddsbasert livforsikring har 3 075 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi, alt i nivå 1. Per 30.06.2018 vil de 3 075 millioner kronene inngå med 1 971 millioner i aksjer og andeler i nivå 1, 1 089 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1 og det resterende er utlån og fordringer i nivå 1.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det forøvrig utgangspunkt i verdien ved periodeslutt.

For aksjer er det i 2. kvartal 2018 flyttet 320 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2 og det er flyttet 516 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1, dette skyldes endringer i likviditet. Det er flyttet gjeldsinstrumenter for 106 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1, dette skyldes statspapirer som er blitt notert i perioden.

NOTE 12 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallsstruktur. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktmessige kontantsstrømmer.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	243	971	6 195	0	7 408
Fondsobligasjonslån ¹	0	89	237	297	1 420	2 044
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	10 218	0	0	0	0	10 218
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	952	21 419	623	0	22 994
Gjeld til kredittinstitusjoner	1 284	788	239	0	0	2 311
Finansielle derivater	1 418	2 515	158	-94	-195	3 802
Leverandørgjeld	217	0	0	0	0	217
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	16 342	0	0	0	0	16 342
Sum	29 479	4 587	23 024	7 020	1 226	65 336

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 1,2 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 343 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 507 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 64 485 millioner kroner.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	966	975	6 463	0	8 404
Fondsobligasjonslån ¹	0	92	244	305	1 505	2 145
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	9 138	0	0	0	0	9 138
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	1 840	20 757	640	0	23 237
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 574	491	1 115	0	0	4 180
Finansielle derivater	2 233	2 183	396	-21	-234	4 556
Leverandørgjeld	241	0	0	0	0	241
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	15 976	0	0	0	0	15 976
Sum	30 162	5 571	23 487	7 388	1 270	67 878

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 203 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 79 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 29 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 67 567 millioner kroner.

NOTE 12 Likviditetsrisiko - forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	250	1 002	6 644	0	7 897
Fondsobligasjonslån ¹	0	60	238	298	1 466	2 062
Gjeld til og innskudd fra kunder (uten bestemt forfall)	9 669	0	0	0	0	9 669
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	999	20 641	630	0	22 269
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 225	677	817	0	0	3 719
Finansielle derivater	3 987	2 716	431	-7	-196	6 931
Leverandørgjeld	169	0	0	0	0	169
Betingede forpliktelser (uten bestemt forfall)	15 483	0	0	0	0	15 483
Sum	31 533	4 702	23 129	7 565	1 270	68 198

¹ Noe av den ansvarlige lånekapitalen er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Hensyntar man ikke-kontrollerende eierinteresser, reduseres derivater med forfall innen en måned med 197 millioner kroner, gjeld til kredittinstitusjoner innen en mnd. reduseres med 288 millioner kroner og derivater med forfall innen 1 til 12 måneder reduseres med 169 millioner kroner. Total reell likviditetsrisiko for konsernet er 67 544 millioner kroner.

Tabellen viser de samlede finansielle forpliktelsene konsernet har på rentebetalinger og innbetaling av hovedstol, basert på forfall. KLP Banken konsern innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Med likviditetsrisiko menes risikoen for at konsernet ikke skal klare å innfri de finansielle forpliktelsene som det har. Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av eiendelene er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at det til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning AS forvalter likviditeten. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

NOTE 13 Renterisiko

30.06.2018 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2018 - 30.06.2018	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	-3	4	20	188	-319	-2	-113	-109
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	1	1	1
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-52	-83	-1 291	-1 999	-1 733	179	-4 978	-4 384
Rentefondsandeler	-787	0	0	0	0	0	-787	-787
Utlån og fordringer	0	-2	0	0	0	78	75	62
Utlån	0	0	0	0	0	305	305	305
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	20	20	20
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	20	20	20
Sum eiendeler	-842	-81	-1 271	-1 811	-2 053	601	-5 456	-4 871
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-51	-51	-51
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	0	0	0	-115	-115	-115
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	2	5	48	-29	2	11	39	37
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	53	79	0	131	131
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-21	-21	-21
Sum forpliktelser	2	6	48	24	80	-176	-16	-18
Sum før skatt	-840	-75	-1 223	-1 787	-1 972	425	-5 472	-4 890
Sum etter skatt	-630	-56	-917	-1 340	-1 479	319	-4 104	-3 667

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2017 - 30.06.2017	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	17	-9	39	7	-288	-15	-249	-249
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	4	4	4
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-51	-97	-1 247	-2 160	-1 636	184	-5 007	-4 360
Rentefondsandeler	-807	0	0	0	0	0	-807	-807
Utlån og fordringer	-1	-2	0	0	0	77	74	63
Utlån	0	0	0	0	0	260	260	260
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	10	10	10
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	33	33	33
Sum eiendeler	-842	-109	-1 208	-2 152	-1 924	553	-5 683	-5 047
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-45	-45	-45
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	1	1	0	0	-119	-116	-116
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-7	25	82	97	2	21	220	220
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	64	77	0	141	141
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-11	-11	-11
Sum forpliktelser	-7	26	84	162	78	-155	188	188
Sum før skatt	-849	-83	-1 124	-1 991	-1 846	398	-5 494	-4 858
Sum etter skatt	-637	-62	-843	-1 493	-1 384	298	-4 121	-3 644

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER								
	Inntil 3 mnd.	Fra 3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm 01.01.2017 - 31.12.2017	Sum	Sum justert for ikke- kontrollerende eierinteresser
EIENDELER								
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	51	5	-36	-240	-27	-248	-237
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	7	7	7
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-55	-60	-1 275	-2 099	-1 732	371	-4 851	-4 221
Rentefondsandeler	-813	0	0	0	0	0	-813	-813
Utlån og fordringer	0	-3	0	0	0	130	126	102
Utlån	0	0	0	0	0	611	611	611
Kontanter og innskudd	0	0	0	0	0	28	28	28
Betingede forpliktelser ¹	0	0	0	0	0	44	44	44
Sum eiendeler	-869	-12	-1 271	-2 135	-1 972	1 163	-5 096	-4 479
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-97	-97	-97
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	1	0	0	0	-229	-228	-228
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-1	8	70	149	-35	41	232	225
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	59	73	0	132	132
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-26	-26	-26
Sum forpliktelser	-1	9	70	208	38	-310	14	6
Sum før skatt	-870	-3	-1 201	-1 927	-1 934	853	-5 083	-4 472
Sum etter skatt	-652	-2	-901	-1 445	-1 451	640	-3 812	-3 354

¹ Betingede forpliktelser er i denne sammenheng aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom perioden det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

NOTE 13 Renterisiko – forts.

Konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

NOTE 14 Kredittrisiko

30.06.2018 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	29 066	0	30	0	0	0	2 241	31 338	31 338
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	105 694	0	586	0	0	0	21 275	127 555	127 555
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	112 193	1 056	4 953	8 172	0	0	13 329	139 703	126 802
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	13 221	13 221	13 221
Utlån og fordringer	14 415	0	0	66	0	0	0	14 481	12 168
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2 080	0	0	0	0	0	0	2 080	1 902
Kontanter og innskudd	3 921	0	0	50	0	0	0	3 972	2 400
Utlån	0	0	63 027	0	16 815	1 963	8 317	90 122	90 122
Sum	267 371	1 056	68 596	8 288	16 815	1 963	58 383	422 472	405 508

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					Sum Invest- ment grade
	AAA	AA	A	BBB	
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 143	4 096	8 547	3 281	29 066
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	21 066	18 491	50 091	16 045	105 694
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	42 354	9 048	32 773	28 019	112 193
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 836	12 579	0	14 415
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	272	1 808	0	2 080
Kontanter og innskudd	0	516	3 405	0	3 921
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	76 563	34 259	109 204	47 345	267 371

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

NOTE 14 Kredittisiko – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	30 360	0	30	0	0	0	2 586	32 976	32 976
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	85 873	0	556	11	0	0	25 529	111 969	111 969
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	114 115	480	6 469	7 971	0	0	12 240	141 274	126 795
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	13 275	13 275	13 275
Utlån og fordringer	17 238	0	0	175	0	0	0	17 413	15 163
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2 876	0	0	0	0	0	0	2 876	2 535
Kontanter og innskudd	2 606	0	0	0	0	0	0	2 606	2 606
Utlån	0	0	60 368		14 242	2 660	7 791	85 062	85 062
Sum	253 068	480	67 424	8 157	14 242	2 660	61 420	407 451	390 380

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 747	4 217	7 922	4 474	30 360
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	16 391	19 372	41 488	8 622	85 873
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	45 020	10 382	35 106	23 607	114 115
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 912	15 126	200	17 238
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	260	2 616	0	2 876
Kontanter og innskudd	45	79	2 481	0	2 606
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	75 203	36 223	104 739	36 903	253 068

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

NOTE 14 Kredittisiko – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER									
	Investment grade AAA til BBB	Lavere Rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån < 80% ¹	Boliglån > 80% ¹	Øvrige	Totalt	Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	28 893	0	31	0	0	0	2 207	31 131	31 131
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	92 315	0	6 281	100	0	0	22 680	121 377	121 318
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	115 270	1 003	5 539	7 266	0	0	13 018	142 095	128 012
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	13 485	13 485	13 485
Utlån og fordringer	16 847	0	0	0	0	0	0	16 847	13 755
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 525	0	0	4	0	0	0	1 529	1 407
Kontanter og innskudd	2 775	0	0	45	0	0	0	2 820	2 820
Utlån	0	0	62 329	0	14 928	2 694	8 069	88 021	88 021
Sum	257 625	1 003	74 180	7 415	14 928	2 694	59 458	417 304	399 949

SPESIFISERING AV INVESTMENT GRADE MILLIONER KRONER					
	AAA	AA	A	BBB	Sum Invest- ment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	12 438	4 027	8 717	3 711	28 893
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	16 127	18 885	44 380	12 924	92 315
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	43 799	9 320	35 591	26 560	115 270
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	10 959	5 887	0	16 847
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	71	1 450	4	1 525
Kontanter og innskudd	0	315	2 460	0	2 775
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	72 363	43 577	98 485	43 199	257 625

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

NOTE 14 Kredittrisiko – forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor.

I noteinndelingen er det benyttet rating fra Standard & Poor's, Moodys og Fitch. Ratingen er konvertert til S&P

sin ratingtabell, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Laveste rating av de tre er benyttet. Alle tre ratingselskaper er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 58 milliarder kroner per 30.06.2018. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Konsernregnskapet viser enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun selskaper, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

MILLIONER KRONER		30.06.2018		30.06.2017		31.12.2017	
	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	Konsolidert	Justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond	
TI STØRSTE MOTPARTER							
Motpart 1	15 396	15 235	16 038	15 890	15 988	15 820	
Motpart 2	9 425	9 034	13 376	12 465	8 274	8 137	
Motpart 3	8 317	8 317	8 477	8 477	8 137	8 067	
Motpart 4	6 733	6 010	8 453	6 513	7 427	5 579	
Motpart 5	6 382	5 474	5 645	5 239	5 746	5 577	
Motpart 6	5 541	5 457	5 261	5 195	5 642	5 511	
Motpart 7	4 703	4 703	5 112	5 063	4 698	4 698	
Motpart 8	4 653	4 621	4 702	4 702	4 361	3 959	
Motpart 9	3 485	3 427	3 534	3 174	3 999	3 360	
Motpart 10	3 113	3 099	3 381	3 129	3 131	3 122	
Totalt	67 746	65 378	73 979	69 849	67 404	63 830	

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Totalt justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond» inkluderer kun det som er i

konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

NOTE 15 Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring

MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
Premiereserve - ordinær tariff	423 577	393 945	407 702
Premiefond, bufferfond og pensjonistenes overskuddsfond	15 287	15 951	15 043
Tilleggsavsetning	25 624	24 473	25 646
Kursreguleringsfond	38 455	35 495	42 309
Andre avsetninger	55	52	104
Udisponert resultat tilført forsikringskontraktene	5 170	1 649	0
Sum forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	508 168	471 565	490 803

MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
Premiereserve	3 064	2 174	2 675
Innskuddsfond	11	9	9
Sum avsetning i innskuddsbasert livsforsikring	3 075	2 183	2 684

NOTE 16 Annen kortsiktig gjeld

MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	4 466	6 314	2 799
Påløpt ikke utlignet skatt	103	155	256
Forskuddstrekk pensjonsordning	634	602	394
Leverandørgjeld	217	241	169
Forhåndsinnkalt tilskudd til forsikringsvirksomheten	111	123	111
Øvrig kortsiktig gjeld	721	721	2 189
Sum annen kortsiktig gjeld	6 252	8 155	5 919

NOTE 17 Kapitalkrav

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som

supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er i hovedsak begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 231% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 288%.

	30.06.2018	31.12.2017
Solvensgrad	231 %	224 %

MILLIARDER KRONER	30.06.2018	31.12.2017		30.06.2018	31.12.2017
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	560	542	Beste estimat	508	493
Merverdier HTF/lån og fordringer	7	10	Risikomargin	13	13
Merverdier øvrige utlån	1	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	7	8
Utsatt skattefordel	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	2	1
Sum eiendeler etter solvens II	568	552	Sum forpliktelser etter solvens II	538	524
			Eiendeler minus forpliktelser	30	29
			- Utsatt skattefordel	0	0
			- Risikoutjevningfond	-4	-4
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	27	26
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	27	26
			Ansvarlige lån	6	6
			Risikoutjevningfond	4	4
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	10	11
			Supplerende kapital	11	10
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	11	10
			Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-14	-13
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	34	33
			Solvenskapitalkrav (SCR)	15	15
			Solvensgrad	231 %	224 %

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.06.2018 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	2 080	0	2 080	-1 364	-995	0	1	1
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	2 080	0	2 080	-1 364	-995	0	1	1
GJELD								
Finansielle derivater	2 417	0	2 417	-1 364	-428	-1 203	22	13
Repoer	847	0	847	0	0	0	847	847
Sum	3 265	0	3 265	-1 364	-428	-1 203	870	860
30.06.2017 MILLIONER KRONER								
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	2 876	0	2 876	-1 816	-1 335	0	11	20
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	2 876	0	2 876	-1 816	-1 335	0	11	20
GJELD								
Finansielle derivater	3 028	0	3 028	-1 816	-838	0	974	1 028
Repoer	1 088	0	1 088	0	0	0	1 088	1 088
Sum	4 116	0	4 116	-1 816	-838	0	2 063	2 116

NOTE 18 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts

31.12.2017 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto			
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdipapirer	Netto beløp	Netto beløp justert for andelseieres interesser i konsoliderte verdipapirfond
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 529	0	1 529	-941	-729	0	8	15
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 529	0	1 529	-941	-729	0	8	15
GJELD								
Finansielle derivater	4 760	0	4 760	-941	-1 080	-4 362	457	457
Repoer	1 089	0	1 089	0	0	0	1 089	1 089
Sum	5 849	0	5 849	-941	-1 080	-4 362	1 547	1 547

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i konsernet; hvilke muligheter konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen.

De konsoliderte tallene inkluderer alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste kolonne hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Nøkkeltall - akkumulert

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017	2. kvartal 2017	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016
KLP KONSERN									
Resultat før skatt	1 516	880	2 474	2 799	1 946	779	2 449	2 085	1 378
Forvaltningskapital	668 577	649 547	652 167	641 486	627 805	612 441	596 113	588 940	577 072
Egenkapital	30 386	30 158	29 564	30 506	27 646	27 180	27 823	26 827	25 049
Solvensgrad	231 %	233 %	224 %	210 %	204 %	203 %	198 %	197 %	180 %
Antall ansatte i konsernet	980	966	961	956	955	941	946	949	952
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE									
Resultat før skatt	1 287	812	1 993	1 295	1 084	475	2 125	1 858	1 196
Premieinntekter for egen regning	21 989	6 334	32 417	23 989	15 158	6 483	36 854	29 715	19 674
- herav tilflyttet premiereserve	5	5	298	208	208	177	3 250	3 529	1 736
Erstatninger for egen regning	9 473	4 844	17 386	13 044	8 751	4 459	16 387	12 199	8 035
- herav fraflyttet premiereserve, tilleggsavs. og kursreguleringsfond	497	424	212	211	211	188	124	124	124
Eiendeler i kollektivporteføljen	502 991	495 146	495 607	480 375	476 229	469 414	460 289	447 945	444 205
Eiendeler i investeringsvalgporteføljen	2 487	2 351	2 375	2 329	2 293	2 244	2 184	2 199	2 105
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	506 479	487 732	489 159	477 463	469 952	461 095	452 375	444 749	434 146
- herav fond med garantert avkastning	437 311	402 945	421 286	411 325	408 413	403 030	399 562	391 448	385 763
Ansvarlig kapital	34 417	34 131	33 511	34 597	32 610	32 462	31 338	30 604	28 544
Solvensgrad	253 %	255 %	242 %	223 %	216 %	214 %	209 %	208 %	189 %
Risikoresultat	393	193	599	426	272	100	784	475	278
Avkastningsresultat	5 046	2 931	6 769	5 487	1567	139	8 094	6 759	3 952
Administrasjonsresultat	22	29	141	143	51	32	-50	135	65
Soliditetskapital	115 445	109 209	116 656	115 446	108 843	105 303	98 856	103 885	96 744
Bokført avkastning kollektivporteføljen	2,3 %	1,2 %	3,9 %	3,1 %	1,5 %	0,6 %	4,4 %	3,5 %	2,2 %
Verdijustert avkastning kollektivporteføljen	1,3 %	-0,4 %	6,7 %	4,6 %	3,0 %	1,7 %	5,8 %	4,4 %	2,7 %
Avkastning investeringsvalgporteføljen	1,3 %	-0,9 %	7,4 %	5,0 %	3,2 %	1,8 %	6,2 %	4,4 %	2,5 %
Avkastning selskapsporteføljen	2,3 %	1,6 %	4,0 %	3,0 %	2,2 %	0,9 %	4,7 %	4,0 %	2,7 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017	2. kvartal 2017	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016
KLP SKADEFORSIKRING AS									
Resultat før skatt	36,5	-12,5	164,2	152,6	114,9	49,6	255,4	185,6	116,3
Opptjente brutto premier	655,7	324,1	1 344,3	997,7	652,6	320,4	1 207,5	894,9	588,9
Premieinntekter for egen regning	620,9	306,7	1 286,8	954,7	623,9	304,5	1 150,1	851,9	560,5
Egenkapital	1 807,0	1 767,9	1 771,9	1 828,5	1 806	1 739	1 715,8	1 808,9	1 755,2
Skadeprosent	78,1 %	77,2 %	84,2 %	80,6 %	77,0 %	81,1 %	75,9 %	80,6 %	80,0 %
Totalkostnadsprosent	103,2 %	101,7 %	106,0 %	101,0 %	98,9 %	103,0 %	98,7 %	101,6 %	101,7 %
Avkastning på midler til forvaltning	1,3 %	-0,2 %	5,6 %	3,8 %	2,5 %	1,4 %	6,1 %	4,9 %	3,1 %
Ansvarlig kapital	1 795	1 771	1 764	1 873	1 877	1 848	1 762	1 805	1 789
Solvensgrad	240 %	237 %	233 %	257 %	264 %	264 %	261 %	275 %	278 %
Årlig premievolum person	547,8	539,6	526,4	510,5	488,2	462,0	435,2	408,7	387,4
Årlig premievolum arbeidsgiver	797,7	791,5	889,6	873,6	865,2	851,4	832,2	826,2	822,8
Netto nytegning (akkumulert innenfor året)	22,8	17,6	50,3	103,6	72,8	32,5	135,2	83,0	52,0
KLP BEDRIFTSPENSJON AS									
Resultat før skatt	-16,7	-8,5	-24,5	-23,4	-17,4	-12,1	-27,6	-9,4	-6,9
Premieinntekter for egen regning	474,4	247,5	996,7	770,4	569,9	320,8	574,3	383,8	249,1
- herav tilflyttet premiereserve	217,2	118,4	543,1	447	351,6	209,8	185,0	101,9	65,3
Forsikringskundernes fond inkludert opptjent resultat	4 764	4 491	4 328	4 048	3 796	3 581	3 241	3 027	2 873
- herav fond med garantert avkastning	1 498	1 483	1 442	1 425	1 425	1 422	1 390	1 358	1 351
Avkastningsresultat	19,9	11,5	77,8	16,1	4,5	-2,6	31,0	13,2	8,6
Risikoresultat	-2,5	0,3	-0,6	-3,1	-2,4	-4,1	6,0	3,8	-0,0
Administrasjonsresultat	-21,8	-11,2	-38,8	-28	-20	-9,1	-32,5	-18,6	-12,8
Ansvarlig kapital	217	209	195	268	285	29	11	101	89
Solvensgrad	128 %	126 %	107 %	147 %	185 %	33 %	22%	98 %	69 %
Soliditetskapital	665,8	674,4	721,3	708,7	716,6	483,3	479,4	516,9	516,3
Bokført kapitalavkastning kollektivportefølje	2,6 %	1,4 %	8,3 %	3,3 %	1,8 %	0,6 %	5,3 %	3,5 %	2,2 %
Verdijustert kapitalavkastning kollektivportefølje	1,4 %	0,4 %	5,6 %	3,7 %	2,4 %	1,2 %	5,7 %	4,4 %	2,8 %
Avkastning innskuddspensjon med investeringsvalg	1,1 %	-2,6 %	11,9 %	8,3 %	4,4 %	1,8 %	7,0 %	4,4 %	1,8 %
Avkastning selskapsportefølje	0,5 %	0,0 %	2,3 %	1,8 %	1,3 %	0,7 %	2,4 %	2,3 %	1,7 %

Nøkkeltall - akkumulert – forts

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	1. kvartal 2018	4. kvartal 2017	3. kvartal 2017	2. kvartal 2017	1. kvartal 2017	4. kvartal 2016	3. kvartal 2016	2. kvartal 2016
KLP BANKEN KONSERN									
Resultat før skatt	43	23,7	103,1	81,7	47,9	23,2	91,2	90,7	58,0
Netto renteinntekter	122,6	64,6	241,6	173,9	108,5	51,4	194,3	149,4	100,3
Øvrige driftsinntekter	37,4	18,3	68,2	50,7	33,6	16,8	66,4	49,3	32,1
Driftskostnader og avskrivninger	-114,4	-58,1	-203,4	-143,2	-97,8	-48,6	-179,5	-126,1	-89,1
Netto realisert/urealisert endring finansielle instrumenter til virkelig verdi	-2,7	-1,1	-3,4	0,3	3,5	3,7	11,1	18,5	14,9
Innskudd	10 218	9 733	9 669	9 401	9 138	8 939	8 688	8 454	8 252
Utlån med pant i bolig	15 764	15 147	14 441	14 003	13 730	13 376	12 717	12 812	12 294
Utlån med offentlig garanti	16 282	16 091	16 322	17 015	17 166	17 282	17 246	17 336	16 048
Misligholdte lån	21	27	22	17	26	28	22	24	28
Innlån ved utstedelse av verdipapirer	23 084	23 341	22 924	23 223	23 762	23 241	23 451	24 455	23 799
Forvaltningskapital	35 817	35 404	34 981	34 855	35 140	34 383	34 382	34 949	34 145
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	35 399	35 192	34 682	34 619	34 761	34 383	32 838	33 122	32 720
Egenkapital	2 108	2 094	2 078	1 910	1 887	1 868	1 850	1 598	1 574
Rentenetto	0,35 %	0,18 %	0,70 %	0,50 %	0,31 %	0,15 %	0,59 %	0,45 %	0,31 %
Resultat av ordinær drift før skatt	0,12 %	0,07 %	0,30 %	0,24 %	0,14 %	0,07 %	0,28 %	0,27 %	0,18 %
Egenkapitalavkastning før skatt	4,14 %	4,57 %	5,57 %	5,89 %	5,18 %	5,02 %	6,05 %	8,02 %	7,69 %
Kapitaldekning	20,2 %	20,6 %	21,1 %	19,5 %	19,3 %	19,3 %	19,0 %	16,8 %	16,5 %
Antall personkunder	59 204	57 568	54 568	52 510	50 885	49 038	46 801	45 246	43 566
Herav medlemmer i KLP	41 698	40 317	38 382	37 044	35 983	34 703	33 173	32 066	31 070
KLP KAPITALFORVALTNING AS									
Resultat før skatt	-0,9	-2,1	46,7	50,7	26,6	17,5	18,2	16,3	1,8
Totale midler til forvaltning	483 636	483 074	488 947	473 995	463 558	455 577	441 943	431 741	417 789
Midler forvaltet for eksterne kunder	58 980	63 989	70 878	64 883	62 128	58 210	54 003	49 434	46 509

Kvartalsregnskap

BÆREKRAFTSREGNSKAP
2. KVARTAL 2018

Bærekraftsregnskap

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017	31.12.2016	Bidrar til FN 's bærekraftsmål
MEDARBEIDERSTATISTIKK					
Ansatte i KLP	980	955	961	950	n/a
Sykefravær totalt	3,8 %	4,4 %	4,6 %	4,5 %	3.
MILJØ					
Antall flyreiser (t/r reiser)	1 594	1 702	3 107	3 294	13. 12.
Klimagassutslipp fra forretningsreiser med fly (tonn CO2e)	291	285	534	550	13. 12.
Energiforbruk i KLPs egne kontorlokaler (kWh/m2)	130	143	130	147	9. 13.
Energiforbruk i KLPs eiendomsportefølje (kWh/m2)	194	192	190	197	9. 13.
PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT					
Selskaper utelukket fra investeringene	186	176	174	162	Alle bærekraftsmål
Generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt (antall/andel)	85 (98%)	95 (99%)	115 (97 %)	111 (96%)	n/a
Generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt (antall/andel)	2310 (95%)	1685 (91%)	2617 (91 %)	2627 (90%)	n/a
Selskaper KLP har hatt direkte dialog med	99	111	192	214	Alle bærekraftsmål

Bærekraftsregnskap

ØKE INVESTERINGER SOM FREMMER EN BÆREKRAFTIG UTVIKLING OG STØTTER OPP OM VÅRE FINANSIELLE MÅL	Endring 2. kvartal						Bidrar til FN's bærekraftsmål
	2018	2017	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017	31.12.2016	
KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER							
Fornybar energi i Norge (mNOK)	194	-45	22 589	22 106	22 282	22 034	7.
Fornybar energi i Europa og USA (mNOK)	758	116	1 833	888	1 088	652	7.
Fornybar energi i utviklingsland (mNOK)	39	1	445	314	381	257	7. 9. 17.
Utlån til kraft, vann, avløp og renovasjon (mNOK)	-29	148	3 148	3 237	3 173	3 084	7.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (mNOK)	341	178	10 307	9 355	10 115	9 154	9.
Grønne obligasjoner (mNOK)	-6	25	765	688	735	593	n/a
Andre klimavennlige investeringer (mNOK)	230	n/a	230	n/a	n/a	n/a	n/a
Totalt (mNOK)	1 296	423	39 316	36 588	37 774	35 774	
Som andel av KLPs investeringer	0 %	0 %	7 %	7 %	7 %	7 %	
Fossil energi (markedsverdi mNOK)	568	203	11 432	9 779	11 215	9 693	n/a
Fossil energi (som andel av KLPs investeringer)	0 %	0 %	2 %	2 %	2 %	2 %	n/a
Fornybar energi (markedsverdi mNOK)	961	220	28 014	26 545	26 924	26 027	7.
Fornybar energi (som andel av KLPs investeringer)	0 %	0 %	5 %	5 %	4 %	5 %	7.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (verdi mNOK)	341	178	10 307	9 355	10 115	9 177	9.
Miljøbygg i eiendomsporteføljen (andel av porteføljens markedsverdi mNOK)	0 %	0 %	16 %	15 %	16 %	15 %	9.
FINANS I UTVIKLINGSLAND							
Bank og finans i utviklingsland (mNOK)	0	28	554	463	530	421	1. 5. 8. 17.
SÅKORNINVESTERINGER							
Såkorinvesteringer i Norge	75	n/a	75	n/a	n/a	n/a	8

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING	Endring 2. kvartal						Bidrar til FN's bærekraftsmål
	2018	2017	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017	31.12.2016	
UTLÅNSVIRKSOMHET							
Utlån til vei og transport (mNOK)	5	1 094	8 104	8 259	9 411	7 065	9
Utlån til offentlig eiendom (mNOK)	131	149	4 537	3 467	4 060	3 264	9
Utlån til offentlig sektor og virksomheter (mNOK)	1 707	-433	47 076	43 549	45 087	44 012	n/a

Noter til bærekraftsregnskapet

INTEGRERE SAMFUNNSANSVAR I ALL VÅR VIRKSOMHET

I KLP skal samfunnsansvar gjennomsyre organisasjonen og driften. KLP ønsker at samfunnsansvar skal være integrert i alle forretningsprosesser og virksomhetsområder på en relevant og hensiktsmessig måte.

MEDARBEIDERSTATISTIKK

Det er viktig at våre ansatte har et godt arbeidsmiljø. KLPs ansatte og deres samlede kompetanse er en nøkkelressurs for KLP. KLP jobber kontinuerlig med å redusere de ansatte sitt sykefravær.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Tallene viser hvordan KLP støtter opp om FNs bærekraftsmål 3, å sikre god helse og fremme livskvalitet.

MILJØ

KLP jobber for å redusere miljøpåvirkningen av egen drift.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 9. *Innovasjon og Infrastruktur*, spesielt mål 9.4 om å oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 13, *stoppe klimaendringene*.

MÅLSETTING:

- Halvere klimagassutslipp fra egen drift innen 2030, med utgangspunkt i utslippene i 2010.
- Redusere energiforbruket i eiendomsporteføljen til 180 kWh per kvadratmeter.

DEFINISJON:

Flyreiser:

Antall flyreiser er basert på tall fra vårt reisebyrå. Flyreisene er tur-retur reiser. Klimagassutslipp fra våre flyreiser er utregnet basert på antall kilometer fløyet, og leveres av vårt reisebyrå.

Energiforbruk KLPs egne kontorer:

Energiforbruket er en viktig kilde til KLPs klimagassutslipp. Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Med egne kontorlokaler menes de kontorlokalene KLP-konsernets ansatte jobber i. Energiforbruket er hentet fra vårt energioppfølgingssystem.

MÅLSETTING:

KLPs mål er å ha lavere sykefravær enn 4 prosent.

DEFINISJONER:

Antall ansatte inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

Sykefravær er egenmeldt og legemeldt sykefravær. Korttidssykefravær er definert til 1-3 dager, langtidsfravær 4 dager eller mer.

Energiforbruk KLP Eiendoms eiendomsportefølje:

Med egendriftede bygg menes de eiendommene som KLP eier, har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor KLP har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Dette er bygg i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energiforbruket registreres og overvåkes. I tallene er det kun medtatt bygg hvor leietakers energiforbruk også er kjent, slik at vi har oversikt over totalt energiforbruk på byggene. Tallene for Stockholm er usikre.

Energiforbruk kWh per kvadratmeter pr år for KLPs egendriftede bygg er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak.

Selskapet har en stor portefølje med bygg, som også endrer seg over tid. De enkelte byggene kan også endre bruksmønster i kortere eller lengre tidsperioder, som for eksempel i forbindelse med leietakerutskiftninger. Det kan være ulike grunner til at det av og til ikke er mulig å få innhentet korrekte tall, eksempelvis ved feil på målere eller for sent innrapporterte tall fra våre underleverandører. Dette tas høyde for ved at rapporteringen kun inkluderer KLPs egendriftede bygg og som har sammenliknbare driftsforhold 12 måneder tilbake i tid fra rapporteringstidspunktet. Det betyr imidlertid at byggene KLP rapporterer på varierer noe fra år til år, men vurderingen er at dette likevel vil plukke opp de riktige trendene i selskapets eiendomsmasse.

PÅVIRKE SELSKAPER OG BRANSJER TIL MER BÆREKRAFTIG DRIFT:

KLP er en engasjert investor og eier som søker å påvirke både enkeltelskaper, bransjer og markeder.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Som en ansvarlig investor og eier har KLP dialog med selskaper om mange temaer relatert til FNs bærekraftsmål. KLPs utelukkelseskriterier er også i samsvar med bærekraftsmålene. Noen eksempler:

- Mål 3.a; styrke gjennomføringen av Verdens helseorganisasjons rammekonvensjon om forebygging av tobakksskader i alle land.
- Mål 8.7; treffe umiddelbare og effektive tiltak for å avskaffe tvangsarbeid, få slutt på moderne slaveri og menneskehandel og sikre at de verste formene for barnarbeid forbyes og avskaffes.
- Mål 12.6; stimulere selskaper til å innføre bærekraftige arbeidsmetoder og integrere informasjon om bærekraft i sine rapporteringsrutiner.
- Mål 16.2; Stanse overgrep, utnyttning, menneskehandel og alle former for vold mot og tortur av barn, 16.4; Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon av ulovlige finans- og våpenstrømmer

ØKE KLIMAVENNLIGE INVESTERINGER

KLPs investeringer fremmer mange ulike dimensjoner ved en bærekraftig utvikling, men KLP vil fremover fokusere særlig på klima. KLP ønsker å styre kapitalen i en klimavennlig retning ved å sette konkrete mål for utvalgte investeringer.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 7. *ren energi*, derunder delmål 7.1; innen 2030 sikre allmenn tilgang til pålitelige og moderne energikilder, og 7.2; innen 2030 betydelig øke andelen fornybar energi i verdens samlede energiforbruk.
- Mål 9, *innovasjon og infrastruktur*. spesielt delmål 9.a; legge til rette for en bærekraftig og robust utvikling av infrastrukturen i utviklingsland ved å øke den finansielle, teknologiske og faglige bistanden, og 9.4; innen 2030 oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig, med en mer effektiv bruk av ressurser og miljøvennlige teknologiformer.
- Mål 17.3, mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Øke KLPs klimavennlige investeringer med 6 milliarder kroner per år.

- Mål 16.5; Oppnå en betydelig reduksjon i alle former for korrupsjon og bestikkelser.

MÅLSETTING:

KLP har som mål å stemme på 75 prosent av generalforsamlingene internasjonalt, og 90 prosent av generalforsamlingene i Norge.

DEFINISJON:

Antall utelukkelse viser til totalt antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringene på grunn av brudd på Retningslinje for KLP som ansvarlig investor ved utgangen av året.

Antall selskaper KLP har hatt dialog med viser til selskaper som KLP har vært i kontakt med under året angående sosiale, miljø-, eller styringsmessige temaer. KLPs oppfølging varierer i omfang, tema og tidsperspektiv. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer samfunnsansvarsutfordringer samt kommuniserer KLPs forventninger som investor og eier.

DEFINISJON:

Det er markedsverdien av investeringene, i millioner kroner, som oppgis.

Fornybar energi:

Fornybar energi i Norge er aksje- og obligasjonsinvesteringer i norske kraft- og nettselskaper. Kraftselskapene er klassifisert som el-produsenter fra vannkraft, vindkraft eller biobrensel.

Fornybar energi i Europa og Nord-Amerika er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres gjennom en fondsforvalter spesialisert på energi (Copenhagen Infrastructure Partners).

Fornybar energi i utviklingsland er investeringer i nye prosjekter innen fornybar energi. Investeringene gjøres per i dag dels som direkteinvesteringer i samarbeid med Norfund, dels som fondsinvesteringer gjennom fondsforvalteren Climate Investor One. Investeringene er en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig

gevinst. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også effekten på samfunns- og miljømessige parametere.

Utlån til kraft; vann, avløp og renovasjon:

Dette er utlån til offentlig virksomhet, selskaper og prosjekter i Norge innen kraftsektoren, samt innen vann, avløp og renovasjon.

Grønne obligasjoner:

Markedsverdien omfatter obligasjoner som er klassifisert som grønne, og som ikke allerede er medregnet i KLPs investeringer i fornybar energi i Norge ovenfor. Inkludert disse er KLPs totale investeringer i grønne obligasjoner 1,6 milliarder kroner.

Fossil energi:

Tallet er markedsverdien av KLPs investeringer i selskaper klassifisert som olje- og gasselskaper, herunder eksempelvis letevirksomhet, produksjon og raffinaderi. Transport- og oljeserviceselskaper er ikke inkludert.

Miljøbygg:

Markedsverdien av miljøbygg i KLPs eiendomsportefølje.

Miljøbygg er definert som bygg med særskilte miljøkvaliteter. Dette innebærer eksempelvis at bygget er BREEAM-sertifisert med minimum karakteren very good, at bygget har energiklasse B eller bedre, at bygget produserer egen energi gjennom solcellepaneler, eller at bygget har vunnet en norsk eiendomspris hvor miljø er et viktig måleparameter. Det er gjort en totalvurdering, og byggene som er klassifisert som miljøbygg oppfyller ett eller flere av disse kriteriene.

Andre klimavennlige investeringer:

Klimavennlige investeringer som ikke faller inn under en av hovedkategoriene over plasseres her. I Q2 2018 investerte KLP 230 mNOK i et Svensk skogfond som skal investere i skogeiendommer i Sverige, Finland og Baltikum.

Andel av KLPs investeringer:

Andelen er beregnet som investeringenes andel av KLPs totale investeringer.

Investeringer i børsnoterte selskaper som KLP investerer i gjennom vår indeksforvaltning eller globale obligasjonsporteføljer er holdt utenfor denne definisjonen av klimavennlige investeringer (med unntak av grønne obligasjoner).

FINANS I UTVIKLINGSLAND:

Underutviklede finansinstitusjoner og manglende tilgang på kapital er til hinder for fattigdomsreduksjon i utviklingsland. KLP ønsker gjennom sine investeringer i finans i utviklingsland å bidra til økonomisk vekst og bedre levekår.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene viser hvordan KLP bidrar mot flere av FNs bærekraftsmål:

- Mål 1.4; innen 2030 sikre at alle kvinner og menn, særlig fattige og sårbare personer, har lik rett til økonomiske ressurser, egnet teknologi og finansielle tjenester herunder mikrofinansiering.
- Mål 5.a; Iverksette reformer for å gi kvinner lik rett til økonomiske ressurser samt tilgang til eierskap til og kontroll over jord og annen form for eiendom, finansielle tjenester, arv og naturressurser.

- Mål 8.10: styrke nasjonale finansinstitusjoners evne til å stimulere til og utvide tilgangen til bank- og forsikringstjenester samt finansielle tjenester for alle.

- Mål 17.3; mobilisere ytterligere finansielle ressurser til utviklingslandene fra flere kilder.

MÅLSETTING:

Ikke definert.

DEFINISJON:

Investeringer i bank og finans i utviklingsland er KLPs investeringer i Norsk mikrofinansiativ (NMI) og NorFinance. NorFinance er et investeringsselskap KLP eier sammen med blant andre Norfund. Investeringene gjøres som en del av KLPs portefølje for utviklingsinvesteringer, som er ett av virkemidlene i *Retningslinje for KLP som ansvarlig investor*. Formålet er å oppnå både finansiell avkastning og samfunnsmessig gevinst.

SÅKORNINVESTERINGER:

KLP ønsker å bidra til at gode ideer kan følges lokalt og skape arbeidsplasser i Norge. Ved å investere i nyskaping håper vi at KLP kan bidra til at nye virksomheter og nye arbeidsplasser skapes.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, anstendig arbeid og økonomisk vekst, spesielt delmål 8.3; støtte produktiv virksomhet, opprettelse av anstendige arbeidsplasser, entreprenørskap, kreativitet og innovasjon, og stimulere til formalisering av og vekst i antallet svært små, små og mellomstore bedrifter, blant annet ved å sørge for tilgang til finansielle tjenester.

UTVIKLE PRODUKTER OG TJENESTER SOM BIDRAR TIL POSITIV SAMFUNNSUTVIKLING:

KLP ønsker å utvikle produkter og tjenester med tilknytning til vår kjernevirksomhet, som svarer på noen av de bærekraftsutfordringer våre kunder og eiere har, og som kommer samfunnet som helhet til gode.

UTLÅNSVIRKSOMHET:

KLPs utlånsvirksomhet retter seg i stor grad mot norske kommuner og fylkeskommuner, og annen offentlig virksomhet. Lånene benyttes til formål som bidrar til lokal utvikling og som kommer samfunnet som helhet til gode.

FNS BÆREKRAFTSMÅL:

Indikatorene støtter blant annet opp om FNs bærekraftsmål 9, innovasjon og infrastruktur spesielt delmål 9.1; utvikle pålitelig, bærekraftig og solid infrastruktur av høy kvalitet, herunder regional og grensekryssende infrastruktur.

MÅLSETTING:

Ikke definert

DEFINISJON:

Investeringer i såkornfond. KLP investerte i Q2 75 millioner kroner i SINTEFs Venture V, som i særlig grad vil investere i små gründerbedrifter som springer ut av forsknings- og utviklingsmiljøet i Trondheim.

MÅLSETTING:

Øke utlån til denne typen formål.

DEFINISJON:

Utlån til offentlig eiendom er utlån til eksempelvis skolebygg, rådhus og andre kommunale bygg. Utlån til offentlig sektor og virksomheter er finansiering av ulike typer investeringer i kommuner og fylkeskommuner som for eksempel barnehager, sykehjem, skoler o.l.

Kvartalsregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE
2. KVARTAL 2018

Resultatregnskap

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
3	Premieinntekter for egen regning	15 655	8 675	21 989	15 158	32 417
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	1 510	1 393	1 288	2 010	5 565
	Renteinntekt og utbytte mv. på finansielle eiendeler	2 399	2 331	5 634	4 392	10 871
	Verdiendringer på investeringer	3 245	3 849	-2 814	9 391	13 450
	Realisert gevinst og tap på investeringer	1 372	-1 620	2 375	-2 152	924
	Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	8 527	5 953	6 483	13 641	30 810
	Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	51	30	30	70	164
	Andre forsikringsrelaterte inntekter	254	241	511	487	984
4	Erstatninger	-4 628	-4 292	-9 473	-8 751	-17 386
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-16 758	-8 289	-12 580	-17 314	-38 615
	Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-59	-29	-65	-59	-95
	Midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	0	0	0	0	-5 199
	Ufordelt overskuddsmidler til forsikringskontraktene	-2 175	-1 483	-5 151	-1 643	0
5	Forsikringsrelaterte driftskostnader	-289	-258	-545	-507	-1 001
	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-259	-239	-515	-484	-980
	Resultat av teknisk regnskap	320	310	683	597	1 098
	Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	244	400	769	678	1 261
	Andre inntekter	1	2	3	5	12
	Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-89	-102	-168	-196	-386
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	156	300	604	488	887
	Resultat før skattekostnad	476	609	1 287	1 084	1 985
	Skattekostnader	-208	-117	-365	-194	-496
	Resultat før andre resultatkomponenter	268	492	922	890	1 489
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	0	0	0	0	-19
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden	0	0	0	0	-12
	Justering av forsikringsforpliktelsene	0	0	0	0	2
	Skatt på andre resultatkomponenter	0	0	0	0	5
	Sum andre resultatkomponenter	0	0	0	0	-24
	TOTALRESULTAT	268	492	922	890	1 465

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
EIENDELER				
EIENDELER I SELSKAPSPORTEFØLJEN				
	Immaterielle eiendeler	205	241	226
7	Investerings eiendommer	864	1 001	1 003
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	1 846	1 795	1 831
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 688	4 480	4 641
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	16 624	14 310	16 233
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 612	11 306	10 995
	Fordringer	10 119	3 439	986
	Eiendeler ved skatt	0	153	0
	Andre eiendeler	1 146	1 057	888
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		47 105	37 781	36 802
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE				
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	59 522	56 206	58 605
	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	863	602	771
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	196 477	181 484	189 962
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	246 130	237 937	246 268
Sum investeringer i kollektivporteføljen		502 991	476 229	495 607
	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	294	278	290
6	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	858	784	802
6,7	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 335	1 231	1 283
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		2 487	2 293	2 375
Sum eiendeler i kundeporteføljene		505 479	478 522	497 982
SUM EIENDELER		552 584	516 304	534 784

Balanse

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE	MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE				
	Innskutt egenkapital	13 112	11 771	13 125
	Opptjent egenkapital	18 423	16 927	17 501
	Sum egenkapital	31 536	28 697	30 626
6	Ansvarlig lånekapital mv.	7 197	8 002	7 511
	Premiereserve mv.	420 188	390 713	403 902
	Tilleggsavsetninger	25 379	24 292	25 399
	Kursreguleringsfond	38 442	35 417	42 277
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	14 871	15 643	15 206
	Udisponert resultat til kunder	5 148	1 599	0
	Sum forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte forpliktelse	504 028	467 663	486 785
	Pensjonskapital mv.	1 910	1 822	1 849
	Tilleggsavsetninger	140	135	140
	Premiefond, innskuddsfond og fond for regulering av pensjoner mv.	398	288	385
	Udisponert resultat til kunder	3	44	0
	Sum forsikringsforpliktelse - særskilt investeringsporteføje	2 451	2 289	2 374
	Pensjonsforpliktelse o.l.	549	474	520
	Forpliktelse ved periodeskatt	2	11	2
	Forpliktelse ved utsatt skatt	589	0	226
6,9	Forpliktelse	6 144	9 056	6 442
	Påløpte kostnader og mottatte ikke opptjente inntekter	88	111	299
	SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE	552 584	516 304	534 784
POSTER UTENOM BALANSEN				
	Betingede forpliktelse	15 007	15 019	14 597

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2018 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 01.01.2018	13 125	4 154	13 347	30 626
Resultat før andre resultatkomponenter		288	634	922
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			0	0
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			0	0
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på andre resultatkomponenter			0	0
Sum andre resultatkomponenter			0	0
Totalresultat (udisponert)		288	634	922
Innbetalt egenkapitaltilskudd ¹	-13			-13
Sum transaksjoner med eierne	-13			-13
Egenkapital 30.06.2018 ²	13 112	4 442	13 982	31 536

¹ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn ordinært egenkapitaltilskudd på 1 406 millioner med forfall i 3. kvartal.

² Som følge av nye dødelighetsforutsetninger med virkning fra 01.01.2018 i KLPs pensjonsordninger for sykepleiere og sykehusleger, har KLP i 2017 foretatt en oppreservering av disse pensjonsordningene. Oppreserveringen ble finansiert med midler fra de aktuelle pensjonsordningenes avkastnings- og risikoresultat i 2017, samt risikoutjevningssfond. Selskapet plikter etter Finanstilsynets beslutning å dekke 20% av oppreserveringen ved overføring fra selskapets egenkapital til de to pensjonsordningenes premiefond. Dette utgjør 210 millioner kroner, og vil tilføres kundene ved årsoppgjørdisponeringen for 2018.

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2016	11 726	3 907	12 153	27 785
Prinsippendring egenkapitalmetoden			-24	-24
Egenkapital 01.01.2017	11 726	3 907	12 130	27 762
Resultat før andre resultatkomponenter		196	695	890
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			0	0
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			0	0
Justering av forsikringsforpliktelsene			0	0
Skatt på andre resultatkomponenter			0	0
Sum andre resultatkomponenter			0	0
Totalresultat (udisponert)		196	695	890
Innbetalt egenkapitaltilskudd ³	45			45
Sum transaksjoner med eierne	45			45
Egenkapital 30.06.2017	11 771	4 102	12 824	28 697

³ Det er i løpet av 2. kvartal kalt inn ordinært egenkapitaltilskudd på 1 315 millioner med forfall i 3. kvartal.

Egenkapitaloppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

2017 MILLIONER KRONER	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital		Sum egenkapital
		Risiko- utjevningssfond	Annen opptjent egenkapital	
Egenkapital 31.12.2016	11 726	3 907	12 153	27 785
Prinsippendring egenkapitalmetoden			-24	-24
Egenkapital 01.01.2017	11 726	3 907	12 130	27 762
Resultat før andre resultatkomponenter		248	1 241	1 489
Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger – ytelser til ansatte			-19	-19
Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av egenkapitalmetoden			-12	-12
Justering av forsikringsforpliktelsene			2	2
Skatt på andre resultatkomponenter			5	5
Sum andre resultatkomponenter			-24	-24
Totalresultat		248	1 218	1 465
Innbetalt egenkapitaltilskudd	1 399			1 399
Sum transaksjoner med eierne	1 399			1 399
Egenkapital 31.12.2017	13 125	4 154	13 347	30 626

Kontantstrømoppstilling

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

MILLIONER KRONER	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2018 -31.03.2018	01.01.2017 -31.12.2017	01.01.2017 -30.09.2017	01.01.2017 -30.06.2017
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	287	-12	-728	-952	100
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter ¹	-12	-10	-49	-34	-21
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter ²	-13	-14	731	1 395	45
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	262	-35	-45	410	124
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	842	842	887	887	887
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	1 104	807	842	1 296	1 011

¹ Utbetaling ved kjøp av driftsmidler.

² Netto innbetaling av egenkapitaltilskudd, opptak og nedbetaling av gjeld.

Noter til regnskapet

KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

NOTE 1 Regnskapsprinsipper og -estimater

REGNSKAPSPRINSIPPER

Regnskapet i denne delårsrapporten viser regnskapet for Kommunal Landspensjonskasse (KLP), for perioden 01.01.2018 – 30.06.2018. Regnskapet er ikke revidert.

Delårsregnskapet er avlagt etter Forskrift av 18. desember 2015 nr. 1824: Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak (årsregnskapsforskriften) og IAS 34 Delårsrapportering. Delårsregnskapet er utarbeidet etter samme prinsipper som årsregnskapet for 2017 med mindre annet er oppgitt.

Delårsregnskapet inneholder ikke all informasjon som kreves av et fullstendig årsregnskap, og denne delårsrapporten bør

leses i sammenheng med årsregnskapet for 2017. Dette fås ved henvendelse til KLPs hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, eller på klp.no

REGNSKAPSESTIMATER

Ved utarbeidelse av delårsregnskapet har ledelsen utøvet skjønn og benyttet estimater og forutsetninger som påvirker regnskapstallene. Faktiske tall kan derfor avvike fra benyttede estimater.

NOTE 2 Verdiendring eiendomsinvesteringer

Porteføljen av investeringseiendommer inklusive investeringseiendommer eid via datterselskaper er verdivurdert per 30.06.2018

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Verdiregulering inkludert valutaendringer	929	1 287	83	1 415	3 151
Valutasikring	466	-471	1 260	-620	-734
Netto verdiregulering inkludert valutasikring	1 395	816	1 343	795	2 417

NOTE 3 Premieinntekter for egen regning

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Forfalte premier, brutto	15 657	8 643	21 985	14 949	32 122
Avgitte gjenforsikringspremier	-2	0	-2	0	-3
Overføring av premiereserve fra andre	0	32	5	208	298
Sum premieinntekter for egen regning	15 655	8 675	21 989	15 158	32 417

NOTE 4 Erstatninger

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Utbetalte erstatninger	4 555	4 270	8 976	8 541	17 174
Overføring av premiereserve til andre	73	22	497	211	212
Sum erstatninger	4 628	4 292	9 473	8 751	17 386

NOTE 5 Forsikringsrelaterte driftskostnader

MILLIONER KRONER	2. kvartal 2018	2. kvartal 2017	01.01.2018 -30.06.2018	01.01.2017 -30.06.2017	01.01.2017 -31.12.2017
Personalkostnader	152	142	312	301	598
Avskrivninger og nedskrivninger	19	17	38	33	74
Andre driftskostnader	119	99	195	173	329
Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	289	258	545	507	1 001

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelses

For informasjon vedrørende prising av finansielle eiendeler og forpliktelses henvises det til note 9
Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelses i konsernregnskapet.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	681	759	6 248	6 771	23	24	6 952	7 554
Opptjente ikke forfalte renter	14	14	157	157	1	1	172	172
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 107	6 284	17 526	18 058	65	71	23 698	24 414
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	275	275	1	1	294	294
Sum investeringer som holdes til forfall	6 820	7 075	24 206	25 261	90	97	31 115	32 433
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 871	3 969	35 072	37 053	220	234	39 163	41 256
Opptjente ikke forfalte renter	54	54	638	638	4	4	697	697
Utenlandske obligasjonslån	5 760	5 909	77 118	80 422	534	557	83 412	86 887
Opptjente ikke forfalte renter	120	120	1 376	1 376	10	10	1 506	1 506
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	9 804	10 051	114 204	119 489	769	806	124 777	130 346
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 085	3 090	0	0	3 085	3 090
Lån med offentlig garanti	0	0	47 296	47 994	0	0	47 296	47 994
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	7 396	7 438	0	0	7 396	7 438
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	290	290	0	0	290	290
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	58 067	58 811	0	0	58 067	58 811
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	16 624	17 126	196 477	203 561	858	903	213 959	221 590
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	488	488	7 346	7 346	0	0	7 834	7 834
Utenlandske aksjer	0	0	24 031	24 031	0	0	24 031	24 031
Sum aksjer	488	488	31 377	31 377	0	0	31 865	31 865
Eiendomsfond	0	0	2 272	2 272	0	0	2 272	2 272
Norske aksjefond	0	0	65 708	65 708	630	630	66 338	66 338
Utenlandske aksjefond	0	0	10 265	10 265	0	0	10 265	10 265
Sum aksjefondsandeler	0	0	78 245	78 245	630	630	78 875	78 875
Norske alternative investeringer	0	0	2 650	2 650	16	16	2 666	2 666
Utenlandske alternative investeringer	0	0	880	880	0	0	880	880
Sum alternative investeringer	0	0	3 530	3 530	16	16	3 546	3 546
Sum aksjer og andeler	488	488	113 152	113 152	646	646	114 286	114 286

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 081	6 081	34 020	34 020	0	0	40 101	40 101
Utenlandske obligasjoner	156	156	18 367	18 367	0	0	18 523	18 523
Opptjente ikke forfalte renter	29	29	308	308	0	0	338	338
Norske obligasjonsfond	2 189	2 189	49 298	49 298	583	583	52 070	52 070
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 221	13 221	0	0	13 221	13 221
Opptjente ikke forfalte renter	33	33	1 294	1 294	11	11	1 337	1 337
Norske sertifikater	435	435	7 691	7 691	0	0	8 125	8 125
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	4	4	0	0	7	7
Sum obligasjoner og andre verdi- papirer med fast avkastning	8 926	8 926	124 202	124 202	594	594	133 722	133 722
Norske utlån og fordringer	1 314	1 314	2 728	2 728	62	62	4 104	4 104
Utenlandske utlån og fordringer	372	372	3 527	3 527	29	29	3 928	3 928
Sum utlån og fordringer	1 686	1 686	6 256	6 256	91	91	8 032	8 032
DERIVATER								
Renteswapper	511	511	199	199	0	0	710	710
Valutaterminer	0	0	892	892	3	3	896	896
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	511	511	1 091	1 091	3	3	1 605	1 605
Andre finansielle eiendeler	1	1	1 428	1 428	1	1	1 431	1 431
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 612	11 612	246 130	246 130	1 335	1 335	259 076	259 076
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	161	161	0	0	161	161
Valutaterminer	0	0	807	807	3	3	810	810
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	967	967	3	3	970	970
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	5 668	6 122	0	0	0	0	5 668	6 122
Fondsobligasjonslån	1 529	1 309	0	0	0	0	1 529	1 309
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 197	7 431	0	0	0	0	7 197	7 431
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	17	17	0	0	17	17
Utenlandske call money ¹	539	539	281	281	6	6	826	826
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	539	539	298	298	6	6	842	842

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	563	649	6 714	7 394	32	34	7 308	8 078
Opptjente ikke forfalte renter	13	13	195	195	1	1	209	209
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 125	6 265	18 642	19 899	77	85	24 843	26 250
Opptjente ikke forfalte renter	18	18	320	320	2	2	339	339
Sum investeringer som holdes til forfall	6 718	6 945	25 870	27 808	112	122	32 700	34 876
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	2 220	2 370	30 246	32 887	164	182	32 631	35 440
Opptjente ikke forfalte renter	37	37	565	565	4	4	605	605
Utenlandske obligasjonslån	5 250	5 547	69 386	74 460	495	529	75 131	80 536
Opptjente ikke forfalte renter	85	85	1 269	1 269	9	9	1 363	1 363
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	7 592	8 039	101 467	109 182	672	725	109 731	117 945
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 235	3 243	0	0	3 235	3 243
Lån med offentlig garanti	0	0	41 616	42 131	0	0	41 616	42 131
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	9 036	9 077	0	0	9 036	9 077
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	260	260	0	0	260	260
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	54 147	54 710	0	0	54 147	54 710
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	14 310	14 984	181 484	191 701	784	847	196 577	207 531
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	527	527	6 389	6 389	0	0	6 915	6 915
Utenlandske aksjer	0	0	22 482	22 482	0	0	22 482	22 482
Sum aksjer	527	527	28 871	28 871	0	0	29 397	29 397
Eiendomsfond	0	0	2 268	2 268	0	0	2 268	2 268
Norske aksjefond	0	0	57 053	57 053	563	563	57 616	57 616
Utenlandske aksjefond	0	0	9 145	9 145	0	0	9 145	9 145
Sum aksjefondsandeler	0	0	68 465	68 465	563	563	69 028	69 028
Norske alternative investeringer	0	0	2 657	2 657	16	16	2 673	2 673
Utenlandske alternative investeringer	0	0	557	557	0	0	557	557
Sum alternative investeringer	0	0	3 215	3 215	16	16	3 231	3 231
Sum aksjer og andeler	527	527	100 551	100 551	579	579	101 656	101 656

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 121	6 121	33 157	33 157	0	0	39 279	39 279
Utenlandske obligasjoner	211	211	20 289	20 289	0	0	20 501	20 501
Opptjente ikke forfalte renter	28	28	314	314	0	0	343	343
Norske obligasjonsfond	2 214	2 214	47 595	47 595	592	592	50 400	50 400
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 275	13 275	0	0	13 275	13 275
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	98	98	3	3	107	107
Norske sertifikater	451	451	7 701	7 701	0	0	8 153	8 153
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	7	7	0	0	9	9
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	9 035	9 035	122 436	122 436	595	595	132 066	132 066
Norske utlån og fordringer	914	914	4 403	4 403	23	23	5 341	5 341
Utenlandske utlån og fordringer	228	228	5 882	5 882	28	28	6 138	6 138
Sum utlån og fordringer	1 142	1 142	10 286	10 286	51	51	11 479	11 479
DERIVATER								
Renteswapper	601	601	189	189	0	0	791	791
Valutaterminer	0	0	975	975	5	5	980	980
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	601	601	1 165	1 165	5	5	1 771	1 771
Andre finansielle eiendeler	1	1	3 500	3 500	1	1	3 502	3 502
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	11 306	11 306	237 937	237 937	1 231	1 231	250 475	250 475
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	890	890	0	0	890	890
Valutaterminer	0	0	1 332	1 332	5	5	1 337	1 337
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	2 222	2 222	5	5	2 227	2 227
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	6 399	7 086	0	0	0	0	6 399	7 086
Fondsobligasjonslån	1 603	1 446	0	0	0	0	1 603	1 446
Sum ansvarlig lånekapital mv.	8 002	8 532	0	0	0	0	8 002	8 532
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske call money ¹	607	607	745	745	2	2	1 353	1 353
Sum forpliktelser til kredittinstitusjoner	607	607	745	745	2	2	1 353	1 353

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	566	652	5 570	6 190	20	21	6 156	6 864
Opptjente ikke forfalte renter	17	17	139	139	0	0	156	156
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	6 282	6 471	17 983	19 235	65	73	24 330	25 779
Opptjente ikke forfalte renter	41	41	254	254	1	1	297	297
Sum investeringer som holdes til forfall	6 906	7 181	23 947	25 819	86	96	30 939	33 095
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	3 248	3 388	33 790	36 255	180	197	37 219	39 840
Opptjente ikke forfalte renter	54	54	765	765	4	4	823	823
Utenlandske obligasjonslån	5 929	6 237	72 485	77 701	522	557	78 936	84 496
Opptjente ikke forfalte renter	96	96	1 334	1 334	10	10	1 440	1 440
Norske sertifikater	0	0	200	200	0	0	200	200
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske sertifikater	0	0	200	200	0	0	200	200
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	9 327	9 776	108 774	116 455	716	768	118 817	126 999
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	3 250	3 258	0	0	3 250	3 258
Lån med offentlig garanti	0	0	45 965	46 447	0	0	45 965	46 447
Utlån utland med sikkerhet i pant og offentlig garanti	0	0	7 794	7 837	0	0	7 794	7 837
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	232	232	0	0	232	232
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	57 241	57 774	0	0	57 241	57 774
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	16 233	16 956	189 962	200 047	802	864	206 997	217 867
FINANSIELLE EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	527	527	6 299	6 299	0	0	6 826	6 826
Utenlandske aksjer	0	0	24 253	24 253	0	0	24 253	24 253
Sum aksjer	527	527	30 552	30 552	0	0	31 079	31 079
Eiendomsfond	0	0	2 250	2 250	0	0	2 250	2 250
Norske aksjefond	0	0	65 803	65 803	628	628	66 431	66 431
Utenlandske aksjefond	0	0	10 129	10 129	0	0	10 129	10 129
Sum aksjefondsandeler	0	0	78 182	78 182	628	628	78 810	78 810
Norske alternative investeringer	0	0	2 696	2 696	16	16	2 712	2 712
Utenlandske alternative investeringer	0	0	756	756	0	0	756	756
Sum alternative investeringer	0	0	3 452	3 452	16	16	3 468	3 468
Sum aksjer og andeler	527	527	112 186	112 186	645	645	113 358	113 358

NOTE 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Selskaps- porteføljen		Kollektiv- porteføljen		Investeringsvalg- porteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	6 029	6 029	33 634	33 634	0	0	39 663	39 663
Utenlandske obligasjoner	161	161	19 923	19 923	0	0	20 084	20 084
Opptjente ikke forfalte renter	30	30	384	384	0	0	414	414
Norske obligasjonsfond	2 243	2 243	50 067	50 067	603	603	52 914	52 914
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	13 485	13 485	0	0	13 485	13 485
Norske sertifikater	536	536	7 734	7 734	0	0	8 270	8 270
Opptjente ikke forfalte renter	2	2	6	6	0	0	8	8
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	9 002	9 002	125 233	125 233	603	603	134 838	134 838
Norske utlån og fordringer	250	250	4 175	4 175	13	13	4 438	4 438
Utenlandske utlån og fordringer	689	689	3 394	3 394	22	22	4 105	4 105
Sum utlån og fordringer	939	939	7 569	7 569	35	35	8 542	8 542
DERIVATER								
Renteswapper	527	527	221	221	0	0	748	748
Aksjeopsjon	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	0	0	346	346	0	0	347	347
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	527	527	567	567	0	0	1 095	1 095
Andre finansielle eiendeler	0	0	713	713	0	0	713	713
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	10 995	10 995	246 268	246 268	1 283	1 283	258 547	258 547
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	629	629	0	0	629	629
Rentefutures	0	0	0	0	0	0	0	0
Valutaterminer	0	0	2 755	2 755	11	11	2 767	2 767
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	0	0	3 384	3 384	11	11	3 395	3 395
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Ansvarlig lånekapital	5 977	6 849	0	0	0	0	5 977	6 849
Fondsobligasjonslån	1 534	1 463	0	0	0	0	1 534	1 463
Sum ansvarlig lånekapital mv.	7 511	8 312	0	0	0	0	7 511	8 312
FORPLIKTELSE TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Norske call money ¹	0	0	0	0	0	0	0	0
Utenlandske call money ¹	618	618	60	60	0	0	678	678
Sum forpliktelse til kreditinstitusjoner	618	618	60	60	0	0	679	679

¹ Call money er sikkerhetsstillelse for blant annet betalt/mottatt margin i forbindelse med derivater.

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 269	6 657	0	8 926
Sertifikater	0	437	0	437
Obligasjoner	47	6 220	0	6 267
Obligasjonsfond	2 222	0	0	2 222
Utlån og fordringer	982	704	0	1 686
Aksjer og andeler	0	486	3	488
Aksjer	0	486	3	488
Finansielle derivater	0	511	0	511
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum selskapsporteføljen	3 250	8 359	3	11 612
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	86 105	38 097	0	124 202
Sertifikater	5 863	1 832	0	7 695
Obligasjoner	16 430	36 265	0	52 695
Obligasjonsfond	63 812	0	0	63 812
Utlån og fordringer	5 513	743	0	6 256
Aksjer og andeler	95 210	4 380	13 562	113 152
Aksjer	28 309	791	2 277	31 377
Aksjefond	66 901	0	43	66 944
Eiendomsfond	0	59	2 214	2 272
Spesialfond	0	3 530	0	3 530
Private Equity	0	0	9 029	9 029
Finansielle derivater	0	1 091	0	1 091
Andre finansielle eiendeler	0	1 428	0	1 428
Sum kollektivporteføljen	186 828	45 739	13 562	246 130

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2018 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	594	0	0	594
Obligasjonsfond	594	0	0	594
Utlån og fordringer	91	0	0	91
Aksjer og andeler	630	16	0	646
Aksjefond	630	0	0	630
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	3	0	3
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 314	20	0	1 335
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	191 393	54 119	13 565	259 076
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	864	864
Sum investeringseiendom	0	0	864	864
FORPLIKTELSE SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	539	0	0	539
Sum selskapsporteføljen	539	0	0	539
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	967	0	967
Gjeld til kredittinstitusjoner	298	0	0	298
Sum kollektivporteføljen	298	967	0	1 266
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3	0	3
Gjeld til kredittinstitusjoner	6	0	0	6
Sum investeringsvalgporteføljen	6	3	0	8
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	842	970	0	1 813

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 268	6 767	0	9 035
Sertifikater	0	454	0	454
Obligasjoner	47	6 314	0	6 361
Obligasjonsfond	2 220	0	0	2 220
Utlån og fordringer	343	799	0	1 142
Aksjer og andeler	0	477	49	527
Aksjer	0	477	49	527
Finansielle derivater	0	601	0	601
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum selskapsporteføljen	2 610	8 647	49	11 306
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	83 134	39 302	0	122 436
Sertifikater	6 400	1 308	0	7 708
Obligasjoner	15 767	37 994	0	53 761
Obligasjonsfond	60 967	0	0	60 967
Utlån og fordringer	9 252	1 033	0	10 286
Aksjer og andeler	83 739	5 249	11 563	100 551
Aksjer	25 575	1 817	1 480	28 871
Aksjefond	58 164	0	76	58 240
Eiendomsfond	0	218	2 050	2 268
Spesialfond	0	3 215	0	3 215
Private Equity	0	0	7 957	7 957
Finansielle derivater	0	1 165	0	1 165
Andre finansielle eiendeler	0	3 500	0	3 500
Sum kollektivporteføljen	176 125	50 249	11 563	237 937

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	595	0	0	595
Obligasjonsfond	595	0	0	595
Utlån og fordringer	51	0	0	51
Aksjer og andeler	563	16	0	579
Aksjefond	563	0	0	563
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	5	0	5
Andre finansielle eiendeler	0	1	0	1
Sum investeringsvalgporteføljen	1 210	21	0	1 231
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	179 945	58 918	11 612	250 475
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 001	1 001
Sum investeringseiendom	0	0	1 001	1 001
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	607	0	0	607
Sum selskapsporteføljen	607	0	0	607
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	2 222	0	2 222
Gjeld til kredittinstitusjoner	745	0	0	745
Sum kollektivporteføljen	745	2 222	0	2 966
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	5	0	5
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	0	0	2
Sum investeringsvalgporteføljen	2	5	0	7
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	1 353	2 227	0	3 580

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki — forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELSKAPSPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	2 291	6 711	0	9 002
Sertifikater	0	538	0	538
Obligasjoner	48	6 173	0	6 221
Obligasjonsfond	2 243	0	0	2 243
Utlån og fordringer	805	133	0	939
Aksjer og andeler	0	525	3	527
Aksjer	0	525	3	527
Finansielle derivater	0	527	0	527
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum selskapsporteføljen	3 096	7 896	3	10 995
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	85 593	39 640	0	125 233
Sertifikater	6 275	1 465	0	7 740
Obligasjoner	15 766	38 175	0	53 941
Obligasjonsfond	63 552	0	0	63 552
Utlån og fordringer	6 430	1 138	0	7 569
Aksjer og andeler	95 179	4 456	12 551	112 186
Aksjer	28 027	885	1 640	30 552
Aksjefond	67 152	0	75	67 227
Eiendomsfond	0	119	2 131	2 250
Spesialfond	0	3 452	0	3 452
Private Equity	0	0	8 705	8 705
Finansielle derivater	0	567	0	567
Andre finansielle eiendeler	0	713	0	713
Sum kollektivporteføljen	187 202	46 515	12 551	246 268

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	603	0	0	603
Obligasjonsfond	603	0	0	603
Utlån og fordringer	35	0	0	35
Aksjer og andeler	628	16	0	645
Aksjefond	628	0	0	628
Spesialfond	0	16	0	16
Finansielle derivater	0	0	0	0
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	1 267	17	0	1 283
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	191 565	54 428	12 553	258 547
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Investeringseiendom	0	0	1 003	1 003
Sum investeringseiendom	0	0	1 003	1 003
FORPLIKTELSER SOM MÅLES TIL VIRKELIG VERDI				
SELKAPSPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	0	0	0
Gjeld til kredittinstitusjoner	618	0	0	618
Sum selskapsporteføljen	618	0	0	618
KOLLEKTIVPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	3 384	0	3 384
Gjeld til kredittinstitusjoner	60	0	0	60
Sum kollektivporteføljen	60	3 384	0	3 444
INVESTERINGSVALGPORTEFØLJEN				
Finansielle derivater	0	11	0	11
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	0	11	0	12
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	679	3 395	0	4 074

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	3	47	47
Solgt	0	0	-84
Kjøpt	0	3	3
Urealiserte endringer	0	0	37
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	3	49	3
Realisert gevinst / tap	-48	0	83

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJER, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	1 640	1 375	1 375
Solgt	0	-8	-19
Kjøpt	220	13	129
Urealiserte endringer	418	100	155
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	2 277	1 480	1 640
Realisert gevinst / tap	0	0	-27

ENDRINGER I NIVÅ 3 AKSJEFOND, UNOTERTE KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	75	84	84
Solgt	-15	-6	-6
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	-17	-2	-3
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	43	76	75
Realisert gevinst / tap	0	0	0

ENDRINGER I NIVÅ 3, PRIVATE EQUITY OG EIENDOMSFOND KOLLEKTIVPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	10 837	8 661	8 661
Solgt	-1 019	-721	-1 621
Kjøpt	956	1 164	1 985
Urealiserte endringer	469	902	1 811
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	11 243	10 007	10 837
Realisert gevinst / tap	570	150	389

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

ENDRINGER I NIVÅ 3, INVESTERINGSEIENDOM SELSKAPSPORTEFØLJEN	Bokført verdi 30.06.2018	Bokført verdi 30.06.2017	Bokført verdi 31.12.2017
Inngående balanse 01.01.	1 003	1 003	1 003
Solgt	-499	0	0
Kjøpt	0	0	0
Urealiserte endringer	19	20	41
Annet	341	-22	-41
Utgående balanse 30.06. / 31.12.	864	1 001	1 003
Realisert gevinst / tap	362	-22	-41
Sum nivå 3	14 429	12 613	13 556

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi og investeringseiendommer. Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet i de ulike porteføljene.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

NIVÅ 1:

Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoteerte papirer.

NIVÅ 2:

Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

NIVÅ 3:

Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markeder som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 9 i konsernet for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 9 i konsernet, for beskrivelse av prising på investeringseiendom henvises det til årsrapporten.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 9 i konsernet.

På verdipapirene som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse, en endring i variablene til prisingen er rent informasjonsmessig vurdert til å gi lite merverdi utover det som allerede er oppgitt i noten. For sensitivitetsanalyse

NOTE 7 Virkelig verdi hierarki – forts.

for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 721 millioner kroner per 30.06.2018 på eiendelene i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere

skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I 2. kvartal er det flyttet aksjer for 54 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1 og 71 millioner kroner fra nivå 1 til 2. Flyttingene skyldes endring i likviditet. Det er også flyttet rentepapirer for 106 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1. Dette skyldes statspapirer som er blitt notert i perioden.

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

30.06.2018 MILLIONER KRONER					Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi-papirer	Netto beløp
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
Sum	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 091	0	1 091	-742	-296	0	66
Sum eiendeler selskapsporteføljen	511	0	511	0	-539	0	1
Sum eiendeler investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-2	-1	0	1
Sum	1 605	0	1 605	-743	-836	0	69
GJELD							
Finansielle derivater	970	0	970	-743	-1	0	227
Sum	970	0	970	-743	-1	0	227
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	967	0	967	-742	0	0	226
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	3	0	3	-2	-1	0	1
Sum	970	0	970	-743	-1	0	227

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

30.06.2017 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balansført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 771	0	1 771	-1 045	-742	0	58
Sum	1 771	0	1 771	-1 045	-742	0	58
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 165	0	1 165	-1 043	-134	0	45
Sum eiendeler selskapsporteføljen	601	0	601	0	-607	0	11
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	5	0	5	-2	-1	0	2
Sum	1 771	0	1 771	-1 045	-742	0	58
GJELD							
Finansielle derivater	2 227	0	2 227	-1 036	-705	0	497
Sum	2 227	0	2 227	-1 036	-705	0	497
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	2 222	0	2 222	-1 034	-704	0	496
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	5	0	5	-2	-1	0	2
Sum	2 227	0	2 227	-1 036	-705	0	497

NOTE 8 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør – forts.

31.12.2017 MILLIONER KRONER	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler/ gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Finansielle instrumenter	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		Netto beløp
					Sikkerhet i kontanter	Sikkerhet i verdi- papirer	
EIENDELER							
Finansielle derivater	1 095	0	1 095	-529	-677	0	3
Sum	1 095	0	1 095	-529	-677	0	3
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER							
Sum eiendeler kollektivporteføljen	567	0	567	-528	-60	0	1
Sum eiendeler selskapsporteføljen	527	0	527	0	-616	0	2
Sum eiendeler investeringsvalg- porteføljen	0	0	0	0	0	0	0
Sum	1 095	0	1 095	-529	-677	0	3
GJELD							
Finansielle derivater	3 395	0	3 395	-529	-695	-3 130	460
Sum	3 395	0	3 395	-529	-695	-3 130	460
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD							
Sum gjeld kollektivporteføljen	3 384	0	3 384	-528	-672	-3 130	457
Sum gjeld selskapsporteføljen	0	0	0	0	-2	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	11	0	11	0	-21	0	3
Sum	3 395	0	3 395	-529	-695	-3 130	460

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av nettingavtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike nettingavtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

NOTE 9 Forpliktelseser

MILLIONER KRONER	30.06.2018	30.06.2017	31.12.2017
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	3 537	4 720	711
Forskuddstrekk pensjonsordning	631	599	392
Leverandørgjeld	22	16	7
Derivater	970	2 227	3 395
Gjeld til kredittinstitusjoner	842	1 353	679
Forpliktelseser i forbindelse med direkte forsikring	126	126	1 228
Øvrige kortsiktige forpliktelseser	15	15	29
Sum forpliktelseser	6 144	9 056	6 442

NOTE 10 Kapitalkrav

MILLIARDER KRONER	30.06.2018	31.12.2017		30.06.2018	31.12.2017
FORENKLET SOLVENS II BALANSE					
Eiendeler, bokført	553	535	Beste estimat	501	487
Merverdier HTF/lån og fordringer	7	10	Risikomargin	13	13
Merverdier øvrige utlån	1	1	Ansvarlige lån/fondsobligasjonslån	8	8
Øvrige mer/mindreverdier	0	0	Andre forpliktelser	7	7
Utsatt skattefordel	0	0	Utsatt skatteforpliktelse	2	1
Sum eiendeler etter solvens II	560	545	Sum forpliktelser etter solvens II	530	516
			Eiendeler minus forpliktelser	30	29
			- Utsatt skattefordel	0	0
			- Risikoutjevningssfond	-4	-4
			+ Fondsobligasjonslån	2	2
			Basiskapital - kapitalgruppe 1	28	27
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 1	28	27
			Ansvarlige lån	6	6
			Risikoutjevningssfond	4	4
			Basiskapital - kapitalgruppe 2	10	10
			Supplerende kapital	10	10
			Supplerende kapital - kapitalgruppe 2	11	10
			Fradrag for maks. kapital i gruppe 2	-14	-14
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 2	7	7
			Utsatt skattefordel	0	0
			Tellende ansvarlig kapital - kapitalgruppe 3	0	0
			Tellende ansvarlig kapital under Solvens II	34	34
			Markedsrisiko	6	6
			Diversifisering markedsrisiko	-2	-2
			Motpartsrisiko	0	0
			Forsikringsrisiko	15	15
			Diversifisering forsikringsrisiko	-4	-4
			Diversifisering generelt	-2	-3
			Operasjonell risiko	2	2
			Tapsabsorberende evne til utsatt skatt	-2	-1
			Solvenskapitalkrav (SCR)	14	14
			Det lineære minstekapitalkravet (MCR_lineær)	6	
			Minimum	3	3
			Maksimum	6	6
			Minstekapitalkravet (MCR)	6	6
			Solvensgrad	253 %	242 %

I Solvens II-balansen inngår eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi. For eiendeler som har en annen verdi i regnskapet legges derfor mer-/mindreverdiene til. For KLPs forsikringsforpliktelser finnes det ikke observerbare markedsverdier. Disse beregnes derfor ved et beste estimat basert på aktuarielle forutsetninger. I tillegg kommer en risikomargin som skal reflektere en tredjeparts kapitalkostnader ved å overta disse forpliktelsene.

Kapitalgruppe 1 fremkommer av Solvens II-balansen, samt fondsobligasjonslånet. Kapitalgruppe 2 består av ansvarlige lån, risikoutjevningssfond og ikke-innbetalt supplerende kapital. Finanstilsynet har godkjent at KLPs vedtektsfestede etterinnkallingsrett kan regnes med som supplerende kapital med et beløp tilsvarende 2,5% av foretakets premiereserve. Kapital som kan medregnes i kapitalgruppe 2 er begrenset oppad til 50% av kapitalkravet.

Uten bruk av midlertidig fradrag i forsikringstekniske avsetninger er foretakets solvensgrad 253% som er godt over foretakets mål om minst 150%. Med det midlertidige fradraget er solvensgraden 321%.

	30.06.2018	31.12.2017
Solvensgrad	253 %	242 %

HOVEDKONTOR

Besøksadresse:

Dronning Eufemias gate 10, Oslo

Sentralbord: 55 54 85 00

Faks: 22 03 36 00

REGIONSKONTOR

Besøksadresse:

Zander Kaaes gate 7, Bergen

Kundesenter: 55 54 85 00

Faks: 55 54 85 90

ALL POST SENDES TIL

Kommunal Landspensjonskasse,

Pb. 400 Sentrum, 0103 Oslo

Elektroniske henvendelser:

klp.no/kontakt

www.klp.no

Organisasjonsnr.: 938 708 606